NĚKOLIKANÁSOBNÝ VÍTĚZ TOUR DE FRANCE

CHRIS FROOME

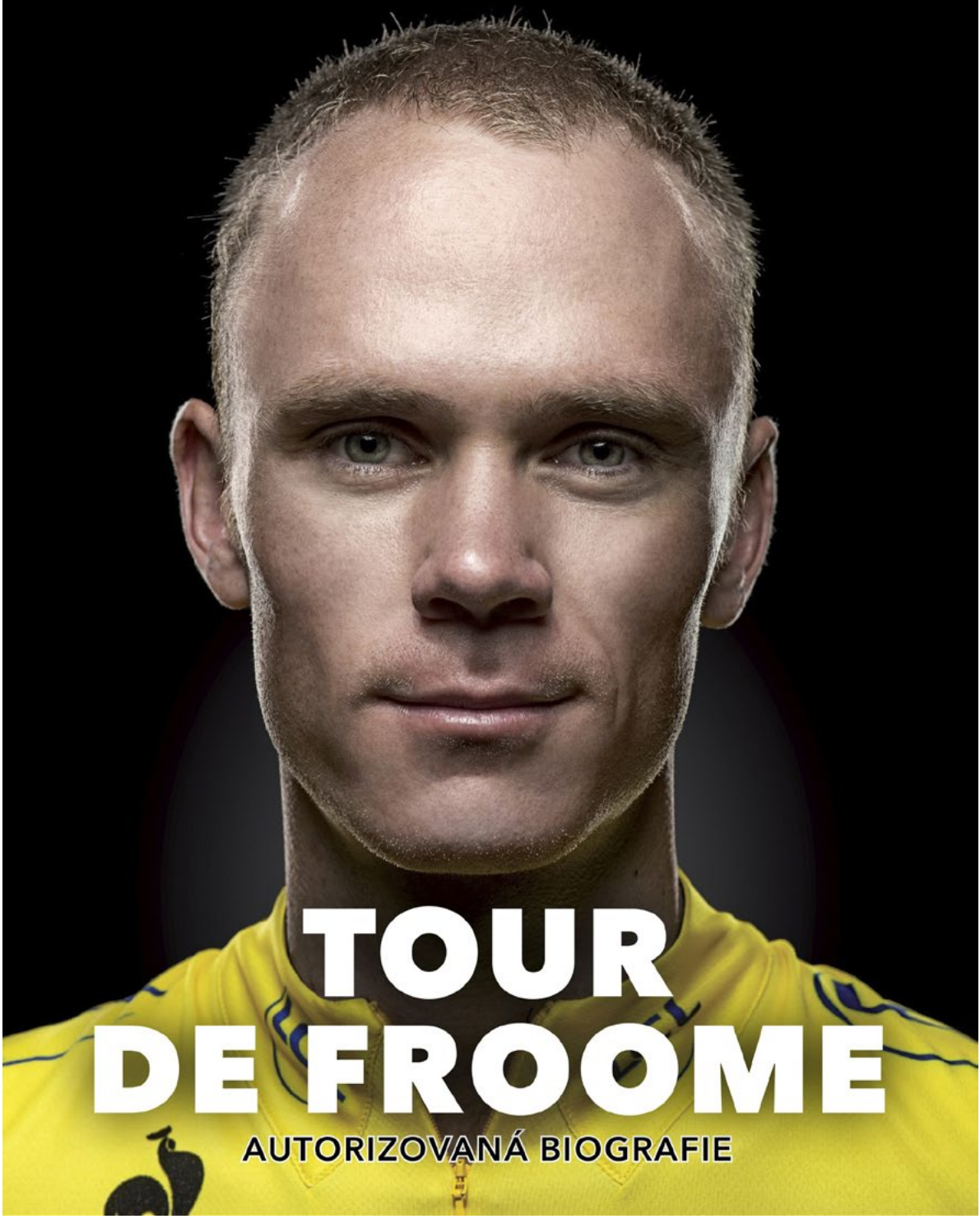

TOUR DE FROOME

AUTORIZOVANÁ BIOGRAFIE

Tour de Froome

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Chris Froome, David Walsh
Tour de Froome – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

NĚKOLIKANÁSOBNÝ VÍTĚZ TOUR DE FRANCE

CHRIS FROOME

TOUR DE FROOME

AUTORIZOVANÁ BIOGRAFIE

ve spolupráci s Davidem Walshem

„Po výstupu na vysokou horu člověk zjistí, že existuje mnohem víc vrcholů, které musí zdolat.“

Nelson Mandela

Mým týmovým kolegům za jejich tvrdou dřinu a obětavost a za to, že mi pomohli splnit si svůj sen, a mamince a Michelle za nekonečný přísun motivace.

Obsah

PRVNÍ ČÁST
Afrika 9

ČÁST DRUHÁ
Evropa 103

ČÁST TŘETÍ
Tour de France 283

Doslov 429
Slovníček 441
Poděkování 445
Vizitka 446

PRVNÍ ČÁST

Afrika

1

Vyrazili jsme z Mai-a-Ihii a nechali ten plechový domek za sebou. Sjížděli jsme dolů ulicí Dagoretti a vdechovali vůni krve vycházející z tržiště a čtyř jatečních domů smrti. Když jsme míjeli hromady hnijících odhozených zdechlin, zadržel jsem dech. V ulici Dagoretti občas krev stéká po okrajích silnice a do kanálů. Ale dnes míříme do kopců a na volnou silnici a je nám to jedno.

Objeli jsme les Kibiku, šlapali směrem k silnici Ngong a dolů kolem zuboženého stadionku Ngong, na kterém není nic než trávník pokálený od dobytka. Ženeme se kolem Keňského energetického a regulačního centra, které nás neustále nutí kupovat do zásoby svíčky, abychom byli připraveni na výpadky a tmu, která nás přičiněním této společnosti občas přepadávala. Sjeli jsme na silnici Forest Line (Lesní cesta) a střihli to přímo kolem města Ngong, vyhýbali se zaběhnutým kozám, které ji křižovaly, a pestrobarevně pomalovanému minibusu, jemuž se říká *matatu* a který začal skřípat, jen co měl zastavit na znamení, že chce někdo nastoupit nebo vystoupit. Chaos pominul a my směřujeme po prázdné silnici ke Ngongským kopcům.

Poslední jízda než zemřu?

V těchhle kopcích to jistě přijde. Nad hlavou se rozprostřel baldachýn modrého nebe, svět dole se z městské špíny přeměnil na venkovské safari. Můžete pustit řídítka, zvednout ruce vzhůru a vztyčit je triumfálně k obloze jako po etapovém vítězství. Vaše paže prorazí nebeskou klenbu. Poslední jízda než zemřu? Vezměte mě tam.

On pochází z kmene Kikuju a já ho naháním. Jako vždycky. Země Kikujů končí v neviditelném oparu a teď je krajem Masajů. Masajové ji pojmenovali Ngongské kopce. Jak praví jejich legenda, obr klopýtal z Kilimandžára s hlavou v oblacích. Těžce dopadl na zem a zanechal v ní stopy po svých čtyřech kloubech. Kopce Ngong. Ty čtyři vrcholky. Sjíždíme dolů po jejich hřebeni, já a on, předháníme jeden druhého přes obrovy klouby. Je mi šestnáct let. Hlavu teď nemám nikde jinde než v oblacích. Sním o velkých závodech. Ale nejdřív ho musím dostihnout.

Projíždíme dvacet kilometrů po hnědém, vyprahlém, zvlněném hřebeni. Je to ten nejlepší výhled, kdy vidíte silnici, jak se klikatí dolů na míle

daleko před vámi, táhne se k Point Lamwia, kde Karen Blixenová, slavná autorka *Vzpomínek na Afriku*, pochovala svého milence Denyse Finche Hattona. Šťastný to muž. Náramné místo, kde se usadit na věky. Pokloníme se. Potom směřujeme dolů do Great Rift Valley, Velké příkopové propadliny.

V kopcích mě v jednu chvíli napadlo, že na jednom z nich bych ho mohl překonat. Výšlapy k zbláznění miluju. Nechal mě, abych se jednou nebo dvakrát utrhl, ale pokaždé mě zase dotáhl.

Dolů. Pořád dolů. Silnice Magadi se vykroutila z Langaty v blízkosti mé staré školy zvané Banda, ale abychom vyjeli z Mai-a-Ihii, museli jsme se vydat sem dolů kolem rušného tržiště u silnice v Kiserianu. Spouštíme se do Rift Valley. Níž a níž. Rychleji a rychleji. Kolem rušného města Ongata Rongai. Kupředu. Silnice se vine a kroutí podél krajiny jako pentle, vytváří dlouhé rovné úseky a dlouhé smyčky, které nás svážejí z výšky dvou tisíc metrů, a my přistáváme na planině Velké příkopové propadliny v šesti stech metrech.

Sjezd. Žádná bolest. Naše lýtka si na cestě domů budou stěžovat, ale právě teď je to zábavné. Závislost na spěchu. Jsme šťastnými otroky vlastního rytmu. Existujeme ve své vlastní kadenci.

Všude je vidět, že jsme město nechali za sebou. Je jasné, že jsme se ocitli na území Masajů. Projíždíme vesnicí Oltepesi, mezi místními lidmi oblečenými do tradiční červené látky nazývané *shúka* vypadáme jako pěst na oko. Pokračujeme v jízdě.

Cesta připomíná zkoušku z přírodopisu. Podívejte! Voduška velká. Pokud budeme mít štěstí, mohli bychom zahlédnout levharta. Dikdik, malá antilopa, objevená v těchto končinách, schovaná mimo dohled v trnitém podrostu. Prasata savanová a paviáni. Antilopa losí, černobílé zebry a elegantní žirafy.

Lidé stále tvrdí, že v této oblasti náhodně vídají lvy. Dnes ne. Kromě toho s dredy na hlavě, který jede přede mnou. V Itálii mu říkali Leone Nero. Černý lev. Dopadnu Černého lva.

Míjíme pštrosy s dlouhýma nohama, které už nejsou tak svalnaté jako ty moje. Když na to upozorním Leona Nera a další kluky, už mi na to nedovolí zapomenout. Přesto je to pravda.

Jen se prořezáváme tímhle světem, on a já. Tohle není výlet turistů do Rift Valley. My jsme závodníci. A já ho naháním. On je moje kořist. Hihňá se jako hyena, protože ví, že ho nikdy nedoženu. Moje stehna na to nestačí.

Má v nich napěchováno tisíce mil naježděných na silnicích a v kopcích, všechny stlačené do tuhých svalů. Pošťuchuje mě svým zadním kolem. Tady to vidíš, *kijana*, teď to nepůjde.

Nemůžu vyhrát, on se však drží tak blízko, aby se mi mohl vysmívat.

Sjíždíme dolů. Kolem to tichne a začíná být horko. Čím víc zajíždíme do tohoto důlku v kůži země, tím víc připomíná pec.

Až skončíme, budeme spolu odpočívat a smát se. Na konci čeká měsíční krajina Magadi se solí potaženými břehy a rozpáleným sodným jezerem. Budou se tam vznášet cukrově růžová oblaka vylekaných plameňáků. A moje matka, která po hodině nebo dvou vyrazí autem za námi a přiveze jídlo, abychom zase nabrali síly a dobili energii na zpáteční cestu domů.

Znám ho. Řekne: „Nalož si kolo na maminčino auto a vrať se s ní. Ten dlouhý výšlap není nic pro tebe, *kijana*."

On mě zná. Tohle bych za žádných okolností neudělal.

Závodíme dál. Existují dvě hrozby: vražední řidiči a výmoly. Tohle je Afrika. Jestli se něčeho obáváme? Nikdy.

Vlastně jsem si sundal přilbu. Neměl bych to dělat, jenže vedro je moje alibi. Přilbu mám pověšenou na řídítkách, připnutou. On dokonce není ani oblečený jako při závodech. Má na sobě tričko a šortky do posilovny. A na nohou plátěnky. Zato já jsem nabalený do vší té zatracené závodnické výstroje. To on miluje.

Lidi v autech vystrkují hlavy z okének. *Podívejte se na toho vychrtlého cyklistu, jak se snaží chytit toho rastafariána na kole! Ach, bože, pomoz mu! Koukejte!*

Myslím na to, že při stoupáních na Ngong jsem ho netrhl, ale možná jsem do jeho starých nohou vpravil trošku bolesti. Kdybych ho překvapil, dokázal bych mu ujet během dlouhého sjezdu?

Udělám pohyb a on pokaždé zareaguje. Dostávám se natolik blízko, že mě táhne, ale jakmile přidám, hned se zase vzdálí.

Narazili jsme na úsek silnice posetý dírami. Výmoly, pukliny a boule. Vjeli jsme na něj rychle. Pokud jeden zvolní, ten druhý vyhraje. Šlapeme naplno. Potom lup! Moje přilba se odepne, jakmile narazím na jednu z těch překážek, které vznikly opotřebením a poškozením silnice Magadi. Přilba se sesouvá o pár centimetrů níž a zasahuje přední kolo, odráží se do strany, směrem k němu.

Přejede přímo přes ni. Přilba bouchne do jeho předního kola. To se zablokuje a zadní kolo se vzpíná nad silnicí. Loučí se se svým bicyklem.

V rychlosti přes šedesát kilometrů za hodinu se vymršťuje do vzduchu a vzlétá jako šíp s dredy.

Jak daleko letěl? Tvrdí, že padesát metrů. Podle mě ne. To by ho totiž mohlo vynést do vzdušného prostoru nad Tanzanií. Ovšem o létání tady tolik nejde. Záleží na tom, jak přistane na klesající brázdě silnice Magadi.

Nejdřív dopadá na lokty a kolena. Silnice zachytává velké kusy kůže z jeho kloubů a přední části těla. Všude je krev. Jen jeho kolena samotná jsou jak z hororu. Vypadají jako dva tranplantované zadky mladých paviánů.

Jsem vyděšený a cítím vinu. Připadám si pitomě. Odporně. Všechnu vodu, která mi zbyla v lahvích, použiju na vyčištění jeho ran. Taky bych mohl zkusit přehradit jezero Magadi nalepovacími náplastmi. On zůstává v klidu, ale oba se v tom příšerném vedru potíme a já vím, že jeho pot volně vtéká do jeho rozedřených, živých ran.

Sedíme na kraji silnice deset dvacet minut. Omlouvám se mu. Mávne rukou. Pokaždé mávne rukou.

Možná, že mamka pojede kolem a zachrání nás. Nech to být.

Sedíme tam a on se nakonec opatrně postaví a posadí se na kolo. Zraněný John Wayne vylézá zpátky na svého koně.

Tohle je moc.

„Nech toho. Můžu tě odvézt na svém kole. Udržím tě na něm."

Zašklebí se smíchy.

„A co jsi? Nějaký akrobat? Pojedeme."

O pár hodin později nás v Magadi vyhledá máma. Svého syna, brodivého ptáka, a jeho mentora, zraněného lva.

Chce nás okamžitě odvézt zpátky do Nairobi. On vyjedná kompromisní řešení. Pojedeme do nemocnice v Magadi. Sodná jezera pomohla zrodu firemního města. V něm mají špitál, kde ho mumifikují do obvazů. Přes noc „kempujeme" u jezera ve skromném hotelu.

Ráno se nedostane do auta, takže společně nasedáme na kolo. Mám kocovinu z toho, jakou cítím vinu. A přísahám, že opravdu trochu cítím i bolest, kterou musí vytrpět.

Přesto do toho ten ovázaný parchant tvrdě šlape. Rve to do dlouhého, hodně dlouhého stoupání do Kikuju a domů. Jede dost ostře, aby mi ukázal, že to zvládne. Dost tvrdě, abych zapomněl na svůj pocit viny a znovu ho toužil porazit. V kopcích mě dostává. Občas si zasprintujeme. Ve spurtu mě poráží taky. Dává mi za vyučenou. Hodiny mě vyučuje.

Dorazíme do Mai-a-Ihii. Pověsíme kola do plechové boudy o dvou místnostech v uličce plné plechových chatrčí o dvou místnostech.

Měl bych jít domů, ale on ví, že se mi nechce.

Sedíme a dlouho do noci si povídáme o závodech a jezdcích.

„Zítra znovu?“ řekne mi David Kinjah, ještě než usne.

„Fajn! Určitě.“

Ano.

Jmenuju se Chris Froome. Jsem profesionální cyklista. Předtím jsem byl hubený *kijana* s velkými sny.

Dětství jsem prožíval jen kousek od Nairobi, dvacet kilometrů na jihozápad od hlavního města, na noblesním předměstí nazvaném Karen. Nejznámější obyvatelkou, která v Karenu kdy žila, byla Karen Blixenová, a přestože málokdo protestoval proti tomu, aby se čtvrť jmenovala po úplně jiné Karen, většina lidí je přesvědčená, že dostala název podle dánské ženy, která se provdala za svého bratrance a po příchodu do Keni spravovala kávovníkovou plantáž.

Domy kolem nás byly honosné, elegantní a v ústraní, oddělené od okolí dlouhými příjezdovými cestami a zabezpečenými branami. Ve *Vzpomínkách na Afriku* Karen Blixenová popsala zemi, v níž jsem vyrůstal, jako „silnou a čirou esenci kontinentu, jako vodu, která prošla dvěma kilometry horniny, a nasála z ní to nejlepší“. S tou zemí měla pravdu, ale velice neafrické je to, co na ní vybudovali ti, kdo žijí ve městě.

Karen bylo kdysi převážně britské místo, ale v posledních desetiletích sem přesídlilo taky hodně Američanů, Němců a Japonců. Ve městě žije pár outsiderů ze vznikající černošské střední třídy, ale místo je především kolonií bohatých, enklávou chráněnou před rozrůstající se městskou aglomerací a jejími rozsáhlými slumy.

Moje nejranější vzpomínky se vážou k našemu velkému domu v Karenu zvanému Windy Ridge (Větrný hřeben). Měli jsme příjemný, obstojně zařízený domov a já měl svoji vlastní ložnici, stejně jako moji dva bratři Jonathan a Jeremy, kteří jsou o sedm, respektive devět let starší než já. Ve čtrnácti poslali moje sourozence do Anglie, aby navštěvovali školu v Rugby. Vedlo se nám poměrně dobře, aspoň když jsem byl malý.

Moje matka se narodila v Keni v roce 1956 a vyrůstala v pohoří Limuru. Její rodiče a moji prarodiče Patrick a Patricia prošli podobnou cestou jako Karen Blixenová. Počátkem minulého století sem zavítali z Tetbury v An-

glii, protože kávové plantáže je přitahovaly stejným způsobem, jako magnet přitahuje kovové piliny.

Můj dědeček toho zažil hodně. Byl to ten druh dědečka, jakého můžete vidět ve filmech nebo o jakém se dočtete v knihách. Vyhrál válku, nebo aspoň chtěl, abychom tomu věřili. Sloužil za druhé světové války a bojoval v Keni na straně Britů proti povstalcům Mau Mau, militantní skupině tvořené kikujskými rebely.

Líčil nám zvláštní historky, které rozhodně nebyly určeny dětským uším. Byly něco jako pašované zboží, kontraband, který k nám proklouzl ze světa dospělých, a my je kvůli tomu ještě víc milovali. Můj oblíbený příběh vyprávěl o tom, jak děda trpěl v džungli takovým hladem, že nakonec musel sníst svého osla. Nějací spolubojovníci ho tam našli samotného uprostřed ničeho. Byli taky hladoví a dopadlo to tak, že se pustili do jeho osla a spořádali ho. Dědečka to rozčílilo, poněvadž osel mu dělal společníka celou válku. Nikdy jsem se úplně nedozvěděl, jakou měl hodnost nebo co v té době přesně dělal, když se přesouval na oslu – o špionáž ale pravděpodobně nešlo.

Dědeček byl nadšenec do lovu a do rybaření. Vedl nás k obojímu, ale jeho největší vášní byl lov kachen. Bůh ví, z čeho všeho střílel v době, kdy se prodíral se svým oslem konžskými lesy, nicméně z toho ochluchl. Nosil, chudák, naslouchátko, a já a moji bratři (většinou ale moji bratři, poněvadž já byl bázlivý) jsme se někdy bavili na jeho účet. Seděli jsme u večeře a pohyby rtů jeden druhému mlčenlivě naznačovali slova. Připadalo nám to jako skvělá hra a každou chvíli jsme propukli v hlasitý smích. Děda, vyřazený a frustrovaný svým postižením, se zoufale snažil naladit svoje naslouchadlo. Přístroj začal zpětnou vazbou pískat, jak se ho snažil přizpůsobit. Jakmile vytáhl zvuk na maximum, začali jsme všichni mluvit co nejvíc nahlas.

Zhrozil se, jako by někdo místo slov náhle spustil palbu ze zbraně.

„Přestaňte křičet. Není nutné, abyste řvali."

Během dětství v Karenu jsme se nevěnovali běžným aktivitám, dokonce jsme ani neměli obvyklý sortiment domácích mazlíčků. Vzpomínám si, že když mi bylo šest let, procházel jsem kolem bratrovy ohrádky na hady, což byla v podstatě po pás hluboká díra zakrytá drátěným pletivem. Všiml jsem si, jak z tlamy Jeremyho šestimetrové krajty vyčuhují zadní nohy mého oblíbeného králíka, mého miláčka, se kterým jsem si hrával. Králíků jsem měl docela dost, ale tohle byl ten, kterého jsem si ochočil, ten, jehož

jsem vzal a nosil všude s sebou. Byl to málem můj nejlepší kamarád. Jeho zadní nohy bych poznal kdekoli, ale tohle bylo poslední místo, kde bych očekával, že je spatřím. Vlastně to bylo poslední místo, kde jsem je viděl. Jako většina našich zlatíček dostal svahilské jméno, jenže v tu chvíli byl jenom „Oběd". Takže tady byl, aby ho had pozřel. Věděl jsem, že do jeho díry nevlezl sám. Krajtě ho tam musel naservírovat můj bratr.

Rozčílil jsem se tak, že jsem popadl prkno a začal ničit hadovo hnízdo. Podařilo se mi udělat díry do pletiva zakrývajícího díru. Nebyl jsem zlobivé dítě, ale uměl jsem pěkně vyvádět, jakmile nebylo po mém, nebo když mi někdo zkřížil plány. Nebo jakmile můj oblíbený králíček posloužil jako krmivo pro hada. Moji bratři se vždycky snažili, jak mohli, aby ten záchvat ve mně probudili. Pro moje vlastní dobro, samozřejmě – jenom se chovali krutě, aby pak mohli být zase laskaví. Oba mi dávali zabrat, a to v hojné míře. Měli jsme několik psích kotců, a jakmile se psi rozdivočili, museli jsme je zavřít do klecí a oddělit od sebe. Taky jsme měli obrovského krocana a moji bratři ho terorizovali, když jsem zrovna nebyl nablízku a nemohl sám posloužit k jejich obveselení. A pak jednoho dne přišli na to, jak spojit psí klece, krocana a mě a společně nás zakomponovat do nového, průkopnického druhu zábavy.

Doma jsme měli vzduchovky a hoši stříleli na krocana granulemi, kterými jsem krmil svoje králíky. Kuličky se do hlavně pušky snadno vešly. A tak pošťuchovali krocana tím, že po něm stříleli granulemi, a ten se zlobil pořád víc a víc. Časem už jim to nepřinášelo tolik obveselení, a tak museli Jeremy s Jonem improvizovat. Jednou, když už jim připadal dostatečně rozzuřený, krocana chytili a zavřeli do jedné z těch psích klecí. Potom popadli mě a strčili mě do kotce k vyšilujícímu krocanovi.

Strop byl uzavřený a vrátka do klece měla zástrčku, kterou zajistili klackem. Krocan a já jsme byli stejně vysocí, nebo já byl o něco vyšší, jenže krocan dokázal zasadit silnější ránu, než sám vážil. Vzpomínám si, jak jsem naprosto zkameněl, protože byl nesmírně agresivní. Skláněl hlavu a snažil se na mě zaútočit, přičemž měl peří načepýřené vzteky. Nakonec jsem se schoulil do rohu psího kotce, zatímco krocan po mně skákal a chňapal po mně nohama, mlátil mě křídly a současně do mě kloval.

Moji bráchové z toho měli takovou švandu, že se o to pokoušeli pořád a znovu. Bylo to k popukání a jim se to náramně líbilo. Teprve až když jsem se začal topit v záplavě slz, otevřeli kotec a vypustili mě ven. Moje zápasnické souboje s krocanem trvaly obvykle dvě nebo tři minuty. Dost času

pro nás oba. Vítězství nevyhnutelně připadlo opeřenci v červeném rohu. Moje bratry naštěstí nikdy nenapadlo předhodit mě jen tak pro zasmání krajtě jako krmivo.

Jakmile se Jeremy a Jono vrátili do školy, stal se krocan obětí mého vlastního povyražení. Pták přestal růst, zato jeho partner z klece nikoli. Ne. Konečně jsem vyrostl dost na to, abych mohl sám krocana traumatizovat. Plížil jsem se k němu – *bůů!* – a pak ho nechal, aby mě naháněl. Znovu. A ještě jednou. Vybláznit krocana, nechat ho, aby mě pronásledoval, pořád a pořád. Myslel jsem si, jak skvělá je to hra.

Konečně přišla odplata!

Můj otec Clive (nebo taky Noz, jak mu říkáme) se narodil v Anglii. Hrál dobře pozemní hokej a reprezentoval na mezinárodní úrovni v kategorii do 19 let. Jenže potom všeho nechal a zařídil si nový život v Keni. Noz začínal v turistickém ruchu a brzy vybudoval úspěšnou firmu Flamingo Tours, která se specializovala na dovolené na pláži a na safari v Keni, přivážela lidi do rezervace Masai Mara a na dokonalé pláže a k modrým vodám keňského pobřeží. Noz pro rekreanty organizoval celý pobyt, od začátku až do konce.

Vedle firmy a domu jsme vlastnili taky pozemek: možná čtyři hektary půdy, dva nebo tři výběhy a úrodnou zahradu s tenisovým kurtem. Vedle našeho zvěřince domácích miláčků jsme chovali Jerseyský skot. Moje matka na našem pozemku provozovala mlékárnu, takže jsme měli i stodolu a skladovali v ní veškeré krmivo pro krávy, byla tam dojírna a kravín. Pracovaly u nás dvě *ayahs* (chůvy), jeden *askari* (noční hlídač) a pár *shamba boys* (zahradníci), kteří pomáhali s dojením krav a krmením zvířat, která jsme na pozemku měli.

Ngongská dostihová dráha patří k rysům života v Karenu a Noz choval dostihové koně. V době, kdy jsem byl docela malý, měl dva. Na koně mám jen mizivé vzpomínky, poněvadž jsme je dali pryč, když mi byly tři nebo čtyři roky, zatímco krávy zůstaly. Taky jsme měli býka (s ním to na žádné škádlení a honičky nebylo). Chovali jsme rovněž kachny, husy a slepice a k tomu toho krocana. Žilo se nám docela dobře a spokojeně, naše životy v sobě však měly pořád tu africkou divokost. Keňa byla pro dospívání kouzelným místem. Potom to všechno najednou skončilo.

Bylo mi pět nebo šest let, kdy ztroskotalo manželství mých rodičů a Noz ve stejnou dobu ztratil vliv na svou firmu.

Podrobnosti mi nejsou jasné. Noz sváděl úpadek svého podnikání na velmi vysoký úvěr, který si někdo vybral jménem společnosti bez jeho vědomí. Peníze byly převedeny z účtu Flamingo Tours. Noz se domníval, že budou využity pro zámořskou filiálku, jenže prachy prostě zmizely. Byla to záhada. Ve stejné době se moji rodiče rozváděli, ovšem banka neprojevila žádný soucit a vyžadovala po rodině, aby půjčku vrátila.

Nejdřív okukovali dům a auta, potom napochodovali exekutoři. Vzali si z domu nábytek a všechno, co se dalo. Docela si na tu dobu živě vzpomínám. Měl jsem malé černé kolo, na kterém jsem se proháněl po našem pozemku a byl s ním v podstatě srostlý. Celý den a každý den jsem jezdil sem a tam po příjezdové cestě a kolem zahrady, sešlapoval jsem pedál dozadu, abych mohl zabrzdit. K naší cestě vedla úzká, špinavá silnice a já byl schopen vířit prach tak dlouho, dokud mě matka nezavolala k čemukoli, nejčastěji k jídlu. Moji bráchové odešli na školu do Anglie. Noz už byl v té době taky pryč, přestěhoval se jinam se svou novou přítelkyní Jenny, s níž se později oženil. Byl jsem odkázán sám na sebe.

Pamatuju si, jak jednoho dne zůstala vrata zamčená.

Bylo to, jako by máma věděla, co se blíží. Nevím, jestli to byli exekutoři, nebo si Noz jenom chtěl po rozvodu vyzvednout svůj majetek, zato si vybavuju, že jsme bránu měli zavřenou na řetěz, neboť přišli nějací lidé, aby si z domu odnesli naše věci. Byl víkend a já měl jít na narozeninovou párty ke kamarádovi, který bydlel nahoře po cestě.

Před zamčenými vraty stál obrovský náklaďák a lidi, kteří byli připravení nakládat a stěhovat. Moje matka je odmítla pustit dovnitř. Uvázlo to na mrtvém bodě. Ale já jsem uměl víc než jen fňukat kvůli oslavě narozenin. V jednom z mužů, kteří dohlíželi na akci, jsem poznal někoho z Nozovy firmy. Při vyjednávání jsem začal dělat poslíčka, jezdil na kole sem a tam, pendloval mezi bránou a mou mámou a vyřizoval zprávy, co se děje.

„Poslouchej," řekl ten chlap. „Řekni mámě, že se potřebujeme dostat dovnitř."

Předal jsem vzkaz a mou mámu to hrozně znepokojilo. Začala plakat. Pohrozila, že zavolá policii, aby zasáhla. Pamatuju si, jak jsem na kole dojel ke vratům a tomu chlapovi vážně sdělil: „Přivolá policii."

„Fajn," pravil nakonec. „Vyřiď matce, že jestli neotevře, vysadíme bránu."

A to taky udělali. Připevnili ke vratům silná lana a těžké řetězy a vytrhli je z pantů.

Moje matka byla velmi pozoruhodná žena. Ještě než překročili rozbitou bránu, řekla mi: „Máš pravdu, proč si s tím dělat hlavu. Nasedni do auta."

A tak jsme odjeli. Odvezla mě na narozeninový večírek, kam jsem byl pozvaný.

„Nedělej si s tím starosti," zopakovala znovu během jízdy. „Jsme v pohodě. Jsou to jen ‚věci'. Půjdeme domů a vyřešíme to. Já to vyřeším."

2

Po Nozově odchodu jsme zůstali sami. Jenom máma a já. Jeremy a Jono pokračovali ve studiu v Anglii. Jakmile jsme začali mít potíže s financemi, ostatní členové rodiny se vložili do věci a pomohli s úhradou jejich vzdělání. Tou dobou Jonathan skončil v Rugby a chodil na univerzitu. Přirozeně, že na tu dobu máme rozdílné vzpomínky.

Moje nejbližší rodina se omezila pouze na mě a mou mámu, ale jak jsem vyrůstal, měl jsem docela blízko taky k *ayahs*. *Ayah* je slovo užívané v Keni pro osobu na hlídání nebo chůvu, a tak jsme jim taky říkali. Měli jsme dvě *ayahs*, Annu a Agnes. Pro mě byly něco jako druhé matky a byly to Anna a Agnes, kdo mě učil mluvit svahilsky. Obě byly Wakamba, což je početný kmen žijící v Keni. Vštěpovaly mi určité výrazy v jazyce Wakamba, ale většinou jsme mluvili svahilsky.

Anna měla dceru jménem Grace. Ta byla o tři roky starší než já, a pamatuju si, jak jsme si spolu po škole často hráli. Šplhal jsem po stromech, abych tam pro nás mohl přivázat lano nebo houpačku, dělali jsme společně spoustu věcí. Chudák Grace. Brzy jsem na ní zkoušel stejné fígle a lsti, jaké prováděli moji bráchové mně. Musel to ode mě být nějaký druh pomsty. Trošku jsem ji terorizoval, ale byli jsme velmi dobří kamarádi. Jakmile mi moje kolo začalo být příliš malé, daroval jsem jí ho a učil ji na něm jezdit.

Vedle Karenu je další zámožnou čtvrtí Nairobi taky Langata a mě poslali do školy Banda v ulici Magadi v Langatě. Byl to kousek britského veřejného školství zasazený do Keni. Banda School byla postavena na dvanácti hektarech vedle Národního parku Nairobi. Dvě třetiny rozlohy tvoří hřiště. Měli jsme tam čtyři ragbyové trávníky, několik hřišť na pozemní hokej, kurty na squash a plavecký bazén se šesti drahami. Všechno výrazně v anglickém stylu, až na prasata bradavičnatá, která občas utekla z Národního parku a kličkovala si to přes hřiště. Banda nebyla školou jen pro bílé; běloši tvořili možná sedmdesát procent studentů. Byla to docela drahá škola a všechny ostatní děti pocházely z dobrých poměrů.

Nezáleží na tom, kolik lidí si může přát, aby to bylo jinak, ale bohatství či barva pleti člověka nikdy neoddělí od skutečnosti, že ho obklopuje Afrika. Vzpomínám si na jednu událost, když jsem jako dvanáctiletý byl na Banda School a vraceli jsme se z ragbyového zápasu proti škole z Turi.

Vždycky jsme přijeli zpátky po šestihodinové cestě autobusem přes Dagoretti a tamní jatka, s mršinami zvířat zavěšenými v řadách vedle sebe a ulicemi od krve. Seděli jsme ve školním autobuse, jenom banda žáků, jeden učitel a řidič. V Dagoretti nastaly potíže. Cesta byla zablokovaná, propukly nepokoje.

Náš autobus zůstal uvězněn, cesta byla ucpaná za námi i vpředu. Nemohli jsme se hnout vůbec nikam. Podařilo se nám dostat se do čela fronty, načež nás obstoupil rozvášněný dav. Lidé najednou začali lomcovat naším busem dozadu a dopředu, naštvaná masa mlátila a bouchala do boku našeho autobusu.

Jsem zase zpátky tam. Sedím na sedadle vedle uličky. Dav ještě nerozbil žádné okno, ale snaží se vylomit dveře, ty hlavní dveře, a náš urostlý trenér ragby sestupuje po schůdkách a tlačí na dveře z opačné strany, aby je nikdo nemohl otevřít. Pak se náhle otevřou dveře na řidičově straně. Někdo ho vytahuje ven. Řidič je Keňan z kmene Wakamba a tohle pro něj může dopadnout zle. Jak se ho snaží dostat z autobusu, vytasí zbraň, kterou měl schovanou pod sedadlem. V Keni se tomu říká *panga*, něco na způsob mačety s velkou dřevěnou rukojetí a ještě větší čepelí. Stačí jednou švihnout a můžete s tím napáchat spoustu škody. Ani jsme nevěděli, že ji tam měl. Vytáhli ho ven, stačilo však, aby instinktivně vyndal svoje *panga* a zase ho velice rychle pustili.

Naskakuje zpátky do autobusu, otáčí se a ve tváři má široký úsměv, je opravdu pyšný, že je tak vyděsil. My děti máme radost, že to řidič udělal. Křičíme, tleskáme a cítíme se ve svém živlu.

V Banda jsem si všiml jedné věci, která mě zmátla. Všichni vypadali, že mají *ayahs*, jenže téměř žádný z mých kamarádů se nedomluvil svahilsky tak dobře jako já. Vždycky mi to připadalo zvláštní. Někteří moji kamarádi nedokázali dát dohromady ani dvě slova ve svahilštině. Mám za to, že to byla známka, jak chráněný před okolním světem dokázal být život v Karen nebo Langatě.

„No teda!“ řekl bych. „Žil jsi tady celý život a ani se nedomluvíš…“

Anna a Agnes neuměly anglicky, takže bylo přirozené hovořit s nimi pokaždé svahilsky. Jiní lidé měli anglicky mluvící *ayahs*, ale u nás doma máma mluvila svahilsky a stejně tak Noz a moji bráchové. Lidem, které teď v životě potkávám, připadá nezvyklé, že mluvím svahilsky, ovšem když jsem vyrůstal, nebyl to nikdy cílený záměr, nikdo mi neřekl, že se tu řeč musím učit. Přišlo to jaksi nenuceně. Jakmile jsem se například vrátil

ze školy, hned jsem si to namířil rovnou dolů do stájí nebo se potloukal s Muthekem, naším *shamba*, pomáhal mu s dojením krav nebo s ním jen tak klábosil o životě. Vždycky jsme spolu mluvili svahilsky.

Anna s Agnes se ke mně vždycky chovaly starostlivě. Jakmile na nás dolehly těžké časy, sdílení jazyka jim občas umožňovalo mluvit se mnou citlivě o krutých věcech. Všechno v životě mých rodičů nabralo špatný směr, a to jak po profesní, tak po osobní stránce. Bylo nutné urovnat s bankou obrovské dluhy a náš dům a naše vlastnictví je nedokázalo pokrýt. Těžko si dokážu představit, jak mohla cestovka Flamingo Tours jít tak rychle ke dnu. Měla odhadem přes stovku zaměstnanců a ti se najednou ocitli bez práce. Noz strávil pár nocí ve vězení. Brali ho na výslechy týkající se účetnictví; domnívám se, že si mysleli, že si peníze někam ulil. Žádná obvinění nebyla vznesena, nicméně kolaps společnosti v té době zasáhl značné množství lidí.

Máma s Nozem se rozvedli v době, kdy ještě žili pod jednou střechou. Bylo to složité období. Měl jsem pokoj nejblíž k jejich ložnici, a než se Noz odstěhoval, stávalo se, že jsem se probouzel uprostřed noci a slyšel mámu, jak na něj křičí. Vím, že Noz moji matku nikdy neudeřil, ale hádali se dost ošklivě. Pár společných stolování se zvrhlo v chaos. Pamatuju si, jak na Noze letěl talíř s masovým ovčáckým koláčem. Nebo sklenice na víno. Věci se vyhrotily a Anna s Agnes se do toho vložily. Odvedly mě pryč a nechaly v tom moje rodiče samotné.

V té době jsem to vážně ještě moc nechápal. Zlobil jsem se na matku, protože ona byla ta, kdo nejvíc křičel. Oba prožívali těžkou dobu, ale v mých očích byla ona ta emotivnější. Noz vždycky zůstával zticha. On není konfrontační typ, ovšem myslím, že stačilo, aby řekl jen velmi málo, a hned ji dokázal vytočit. Nekřičel, ani se nepobuřoval a myslím, že tím mámu rozčiloval ještě víc.

Nějakou dobu po jejich rozchodu žil Noz pořád v Keni, jen v jiném domě. O víkendech jsem za ním občas docházel a navštěvoval ho, nebo s ním tu a tam strávil celý týden. Pokaždé to bylo docela nepříjemné. Nikdy jsem si nepřál vidět svoje rodiče, až se spolu potkají, takže když mě jeden z nich měl vyzvednout, vždycky jsem požádal, abych mohl vystoupit z auta o kousek dál, že zbytek cesty dojdu.

Věděl jsem, že když se spolu potkají, dojde zase k nějaké hádce.

Ještě o spoustu let později jsem cítil znechucení a odpor, kdykoli lidé zvýšili hlas. Pořád si dokážu vybavit, jak hrozně se mi udělalo od žaludku,

jakmile jsem někde zaslechl lidi, že na sebe křičí. Když mi bylo sedm let, Noz se odstěhoval do Jižní Afriky, aby začal nový život. Muselo to pro něj být těžké. Vím, jak si moje matka vždycky myslela, že Noz vzal peníze z firmy, ale nevěřím, že to udělal. Jakmile přesídlil do Jižní Afriky, čekalo jeho a moji novou nevlastní matku Jenny několik opravdu krušných let. Neměl nic a musel začít úplně od začátku. Noz žil nejprve se svou matkou, která kvůli nim prodala svůj dům ve starobylé vesnici, aby si mohli pořídit něco menšího na bydlení. Začali tím, že od píky rozjeli nové podnikání v oblasti pořádání konferencí a dalších akcí a prvních pár let ho řídili z domova.

V den, kdy Noz opouštěl Keňu, jsme jeli s macechou na letiště s ním. Než jsme tam dojeli, usnul jsem na zadním sedadle. Řekl mi, že to byl jediný okamžik v jeho životě, kdy doopravdy plakal – odlétal z Keni, nechtěl mě budit a nevěděl, kdy mě zase uvidí. Uplynul víc než rok, než jsme se zase potkali.

Po Nozově odchodu jsme se s matkou domluvili, že nebudeme nikdy křičet, tedy přinejmenším, až se rozčílí, nebude ona řvát na mě. Pokud by zvýšila hlas, vždycky by tím v mém břiše vyvolala nepříjemný pocit. Dohoda zněla tak, že kdyby se na mě zlobila, řekne mi, že je na mě naštvaná. Bude se mnou mluvit a řekne mi, proč se tak cítí, ale nikdy na mě nesmí ječet.

Abych byl upřímný, jakmile Noz odešel, lehce se mi ulevilo. Tohle přináší život a my jsme museli jít dál. Nikdo už na nikoho nekřičel. Ale nebylo to ani snadné. Máma neměla žádné vzdělání a peněz se nedostávalo. Zůstali jsme nějakou dobu v domě matčiných rodičů a bydleli v pokoji pro hosty. Žili jsme svým životem mezi Karenem a Langatou, a přestože jsme se většinu času nemuseli obávat ohromných slumů v Nairobi, míst jako Kibera, měli jsme dost svých problémů.

Maminka vydělala nějaké peníze tím, že hlídala domy jiným lidem, když odjeli pryč. Občas jsme si pronajali skromnou chatu na pozemku, který patřil k jinému domu. Jedno z těch míst, kde jsme přebývali během našeho house-sittingového období, mělo obrovskou zahradu, ta však byla úplně zarostlá. S Grace jsme strávili celé věky sekáním trávy a přes zahradu jsme zhotovili cyklistickou stezku, abychom tudy mohli projet na kolech.

Máma potřebovala nějaké vzdělání a rozhodla se naučit fyzioterapii. Dlouhé hodiny strávila na stážích ve veřejných nemocnicích v Kenyattě a Kajiadu. A když zůstala doma, vypadalo to, jako by veškerý volný čas trávila studiem na blížící se zkoušky. Po celé hodiny jsem seděl a intenzivně

vybarvoval její pracovní sešity, rozličnými barvami jsem stínoval různé svalové skupiny.

Naučil jsem se, jak se sám zabavit. Kvůli maminčiným službám v nemocnici jsem musel jít každé ráno do školy velmi brzy. Škola nezačala dřív než před půl osmou, jenže já tam byl každý den čistě z vlastního popudu už v šest ráno. Máma mi vždycky zabalila sendvič se slaninou nebo lahvičku jogurtu, ovoce a já se posadil venku, kousek od naší třídy na schodech, a čekal. Po nějaké době ochranka otevírala dveře do třídy kvůli mně dřív, takže jsem mohl jít dovnitř, posadit se ke stolu a udělat si domácí úkol, než začne vyučování.

Pokud šlo o učení, nebyl jsem skvělý žák. Miloval jsem čísla a matematiku – měla logickou posloupnost, které jsem si cenil a jež mě bavila. Jenže jsem dyslektik a čtu opravdu pomalu. U každého slova se musím na chvíli zastavit a zoufale se snažím ho rozpoznat. Děsil jsem se toho, když jsem měl ve třídě číst nahlas. Nedokázal jsem číst plynule, bylo by to něco jako „a – ten – člověk – šel – na…“

Kvůli dyslexii jsem v sobotu navštěvoval zvláštní hodiny s učitelem speciální pedagogiky. Prostřednictvím různých cvičení jsem se snažil pracovat na zlepšení svých schopností, i tehdy jsem však zjišťoval, že čtu věci sice pečlivě, zato pomalu, a pořád nejsem schopen si zapamatovat slovo, které už jsem přečetl. Proces usilovného soustředění využil všechny dostupné kapacity v mém mozku. Angličtina a dějepis nebo jakýkoli jiný předmět vyžadující hodně četby byl pro mě obtížný a já bojoval s časovým limitem během zkoušení nebo při vyučování, abych stihl všechno přečíst.

Ani doba, po kterou jsem se dokázal soustředit, nebyla kdovíjaká. Byl jsem zanícený snílek. Mimoň. Měl jsem vždycky hlavu v oblacích a přemýšlel o zálibách, pro něž jsem se v danou dobu nadchl. Mou posedlostí se brzy stali motýli. Znal jsem známého sběratele motýlů, který bydlel nedaleko od nás, muže jménem Steve Collins, jenž založil Motýlí centrum v keňském Nairobi. Učil mě motýly poznávat, často jsem k němu docházel a snažil se pochytit, co se dalo.

Moc se mi to líbilo. Ty detaily. A ten rituál. Šel jsem ven, chytil motýla, a jakmile byl mrtvý a ztuhlý, píchl jsem do něj injekcí horkou vodu, aby znovu změkl. Potom jsem ho opatrně položil na desku, věděl jsem, jak roztáhnout křídla a bezpečně je přišpendlit. Chytáním motýlů jsem trávil spoustu času, snažil jsem se najít různé druhy z celé Keni, kdykoli jsme někam cestovali. Jakmile jsme si s mámou vyrazili na výlet, bral jsem s sebou

síťku, ať jsme jeli dolů na pobřeží, nebo do Mary, měl jsem ji u sebe všude, kam jsme se vrtli.

Vážně mě bavilo sbírat motýly a znal jsem všechny rozmanité názvy v latině. Nejvzácnější byly a zároveň nejobtížněji se daly chytit různé druhy *Charaxinae*, které jsem lákal do pastí. Používal jsem k tomu shnilé banány a sítě proti moskytům. Byla to opravdová vášeň. Zjistil jsem, že kdykoli procházím fází, že se něco stane mým koníčkem nebo mě baví to dělat, určitou dobu se pak nechci věnovat ničemu jinému. Stává se z toho posedlost. Přesně takhle to u mě bylo s cyklistikou. A pořád je. Měl jsem štěstí, že se moje obsese stala mou prací.

Motýlů jsem se držel poměrně dlouhou dobu, přinejmenším pár let. Ježdění na kole bylo taky vždycky součástí mého života, a co si vzpomínám, bicykl jsem měl pořád. Bez ohledu na to, kam jsme se přestěhovali, v jakém domě jsme s mámou bydleli, všude jsem poznal bludiště zadních cestiček a chodníků. Každý z nich. Jakmile jsme přesídlili do jiného domu, stal se ze mě průzkumník. Bral jsem jako dobrodružství jít ven a poznávat vedlejší silnice, probádat zpáteční cestičky. Rychle jsem se naučil, jak se na různá místa dostat rychleji, která z cest je ta nejpřímější nebo jaká silnice kam vede. Dneska se při tréninkových jízdách občas ztratím – o ten dar už jsem přišel.

Dlouho jsem vlastnil pořád to samé malé kolo, dokud jsem z něj konečně nevyrostl. Potom jsem prošel obdobím, kdy jsem jezdil na matčině bicyklu. Byl jsem to nejbáječnější dítě v Nairobi. Šlo o velké kolo, s jakým se jezdí na nákupy, košíky mělo vpředu i vzadu. Proháněl jsem se na něm, a přestože bylo trochu staromódní, na tomhle kole jsem poprvé okusil, jaké to je živit se cyklistikou. To, když jsem procházel obdobím, kdy se ze mě stal dětský podnikatel.

V té době jsme pořád bydleli ve Windy Ridge, kde byl obrovský avokádový strom, který rostl přímo na střeše naší stodoly. Nebyl to ve skutečnosti jeden strom, nýbrž dva nebo tři avokádovníky, které se spojovaly v jednom místě. Hodiny jsem trávil tím, že jsem šplhal nahoru a sbíral avokáda, když dozrála. Načesal jsem jich plné koše.

Tenkrát jsem avokádo nesnášel. Naskládal jsem plody do zadního košíku na kole a projížděl se po ulicích na naší straně Karenu. Jezdil jsem za lidmi a ptal se jich, jestli si je nechtějí koupit. Byly po pěti šilincích (35 pencí) za kus nebo tak nějak – struktura mých cen byla proměnlivá. Někdy jsem odnesl svoje zboží majiteli malého kiosku, v němž se daly koupit

základní potraviny. Byl to vlastně jeden člověk v dřevěné boudě stojící u silnice, který prodával sladkosti, chleba, mléko a jiný artikl. Přijel jsem k němu a vyměnil avokádo za cukrovinky nebo mu avokáda prostě dal jako pozornost. Ve dnech, kdy se obchody dařily, a já byl schopen nastřádat pár bankovek, strčil jsem je pak tajně mámě do kabelky.

Moji dva bratři jsou účetní a já jako kluk cítil, že směřuju ke katastrofě. Když odešel Noz, byl jsem s naší finanční situací obeznámen líp, než by se na dítě slušelo. Do školy a zpět nás jezdilo víc najednou, různí rodiče se střídali v plnění přepravních povinností, neboť do školy jsme to měli dvacet minut i víc, podle toho, jaký byl provoz a zda se cestou domů tvořily kolony. Vždycky v pátek měl celý náš gang v autě dovoleno zastavit se cestou domů na zmrzlinu. Jakmile přišla řada na moji matku, aby nás vyzvedla ze školy, trnul jsem hrůzou, že nebude mít na to, aby nám koupila zmrzlinu, a ostatní děti poznají, že máme problémy. Opravdu jsem se tím trápil. Vzpomínám si, jak jsem přišel s kamarády do krámu a objednal si zmrzlinu vyráběnou na místě, protože ty fajnové se dovážely a byly šestkrát nebo sedmkrát dražší.

Vzal jsem pár domácích zmrzlin a nabídl je. „Tady máte, kluci!“

Ale byli jsme děti, takže ti ostatní se na mě podívali a začali v mrazáku lovit dražší zmrzliny. Pojímal mě děs a hrůza. Máma vždycky přišla s penězi, ale pořád cítím to napětí, když pomyslím na ta odpoledne, kdy na mámu vyšla řada, aby nás odvezla autem.

Je zvláštní to říkat, ale v Karenu jsme si náramně užívali. Byly to dobré časy a mám na ně pořád jasné a živé vzpomínky.

O víkendu, hned jak jsme měli čas sami na sebe, máma s oblibou vyrážela na výlety dolů do Velké příkopové propadliny. Zamířili jsme autem na jih, jeli čtyřicet pět minut nebo hodinu ven z Nairobi, pak otevřeli dveře a vstoupili do úplně jiného světa. Rift Valley je krajem Masajů. Masajové jsou kočovníci, honáci dobytka, ale člověk si sám povšimne, jakou úctu chovají k tomuhle divnému, vyprahlému a skalnatému terénu. Vládne tam téměř pouštní klid, na který dohlíží vyhaslá sopka Longonot.

Jakmile jsme se ocitli na místě, jeli jsme po prašné cestě do kopců a buše. Kolem říček rostly stromy citlivky, a čím víc jsme stoupali a čím dál jsme se zatoulali, tím zajímavější začínala být krajina kolem nás.

Máma milovala divočinu a zvířata, která se v ní skrývala, rozličné zvuky a spousty rozmanitých stromů. Když jsem se například spálil od slunce, zakryla mě aloe, silnými lesklými listy malých rostlin, kterým prospívají

suchá místa s nízkými srážkami. Listy zlomila a jejich okraji mi přejížděla po kůži. Dalším objevem, který mi ukázala, byla salvadora perská, jež je užitečná různými způsoby. Lidé ji po staletí používali jako přírodní prostředek k čištění zubů. Skvělým nálezem byl rovněž sloní pepř, jehož plody vystupují vzhůru ze země jako u mnoha druhů červených papriček zvaných elephant's trunk neboli sloní chobot. Utahoval jsem si z lidí, kteří neměli tušení, o co jde, přesvědčoval je, aby je žvýkali, a pak se smál jejich reakcím, jakmile jim začala hořet pusa. Mámu nikdy neomrzelo učit mě o buši. Milovala naturel těch míst.

Opustili jsme auto a šli a šli a šli, často podle drobných stop a stezek, které vyšlapala zvířata. Potom jsme konečně našli místo, kde jsme mohli zastavit a zapálit oheň. Měli jsme s sebou maso, upekli ho na ohni, seděli a povídali si.

Kolo k našim výletům začalo patřit taky. Silnice z Nairobi se táhne směrem k Velké příkopové propadlině a stále dolů k obrovskému solnému napajedlu, kterým je jezero Magadi se svými plameňáky a solnými krunýři, jejichž vrstva dosahuje v některých místech tloušťky tří nebo čtyři metrů.

Ta silnice je poměrně klidná, obklopená vysokými kopci, které se táhnou celou cestu až k Magadi, které leží na úrovni moře. Převýšení dělá možná 1800 metrů. S mámou jsme dozadu na auto naložili kolo, a jakmile jsme se ocitli mimo městskou aglomeraci Nairobi a nechali za sebou všechen ten shon a chaos, nasedl jsem na svůj bicykl a sjel na něm celý ten dlouhý kopec až dolů.

Miloval jsem to. Bzučení kol. Otřesy, které se ze silnice přenášely do rámu bicyklu a prostupovaly mým tělem. Teplý keňský vzduch ve tváři a cestu, která utíkala pode mnou, když jsem se v zemi Masajů hnal za autem. Rovné silnice a prudké zlomy. Šlapal jsem tvrdě do pedálů a nabral děsivou rychlost. Ty dny, ta místa, ti lidé se mnou budou žít vždycky. Geografie je možná totéž co osud.

3

Kolo znamenalo svobodu. Když mi bylo dvanáct let, často jsem vyrážel ven z Nairobi, kde jsem žil se svou matkou, a jezdil do Jižní Afriky, abych se viděl s Nozem. Během jedné takové návštěvy jsem si koupil horské kolo. Byl to vážně tuctový kus a pořídil jsem ho v supermarketu, mělo však přehazovačku. Nikdy předtím jsem neměl bicykl s převodovým ústrojím. Kolo jsem si přivezl zpátky do Keni.

Ten bicykl jsem miloval. Rád jsem na něm dělal různé skopičiny a skákal na něm, nechával vzduch pod sebou a pod koly. Ale netrvalo to dlouho a přední vidlice se vlivem všech těch přemetů a přistání opotřebovala. Silnice v Keni jsou poďobané jako obličej plný jizev po akné a ke kolům v nejlepším případě drsné. Některé místní bicykly měly nad vidlicí pružiny, které náraz pohltily. Já neměl nad vidlicí nic než sebe a řídítka a ta se odshora dolů celá ohnula. Moje kolo bylo v podstatě zničené. Stejně tak utrpěly moje pýcha a radost.

Vzal jsem to poničené kolo dolů do vesnice na tržiště. Chtěl jsem vyhledat místní mechaniky, kteří spravovali bicykly vesničanům. Potřeboval jsem vidlici narovnat. A najednou jsem byl bílý kluk, jediný světlý obličej ve vesnici. Bylo to ještě předtím, než jsem potkal Kinjaha a než jsem začal závodit. Byl jsem hubený a podivínský, měl jsem několik světelných let do sportovce, jímž jsem se později stal. Lidi z naší třídy obvykle vyměnili svoje obouchané bicykly za nové, lesknoucí se kousky, které pořídili v pořádných obchodech v Karenu nebo Langatě. Jenže já si tohle nemohl dovolit, a tak jsem svoje kolo tlačil přes zaplněné tržiště a v tom hemžení vyhlížel své muže. Bicykl ze supermarketu nebylo pro děti z vesnice až tak ubohé, ale já nevěnoval pozornost nikomu, kdo by bažil po mém kole.

Našel jsem chlapíky, které jsem hledal. Většinou zalepovali propíchnuté duše a opravovali ráfky a řetězy. Byl jsem jejich jediný bílý zákazník, malý vystrašený duch se svým bicyklem ze supermarketu. Velké uši a kolo s přehazovačkou, pro ně skvělá novota.

Vyjednávali jsme. Pak se pustili do práce. K jejich překvapení jsem tam příštích pár hodin zůstal a jen seděl a sledoval je, jak na kolo přivařují kousky kovu, aby zpevnili kovovou část, kterou jsem ohnul. Okouzlili mě. Bavilo mě je sledovat.

Později jsem tam bral kolo, co nejčastěji to šlo. Toužil jsem mít důvod, abych ho tam mohl vzít na operaci. První kluk, se kterým jsem se seznámil, byl Kimani. Nemyslím, že bych se mohl pokládat za jeho přítele, ale on ve mně viděl mladého *mzungu* (běloch), který za opravu kola zaplatí, kluka, který se snaží usmlouvat co nejlepší cenu, než se začne něco dělat. Toleroval mě. Byl jsem *mzungu*, který chtěl platit stejnou cenu jako místní. Řekl bych, že ho to bavilo. Mně to bylo jedno. Byl jsem posedlý. Posadil jsem se tam a sledoval je, zkoušel pochytit něco z toho, co dělali. Líbilo se mi, když Kimani nebo některý z opravářů začal pracovat na jiném kole. Rozšířilo to moje obzory. Bicykly, to byl téměř jiný jazyk, odlišná forma vyjádření. Jednotlivé součástky fungovaly dohromady jako gramatika v dokonalé větě. Chtěl jsem ten jazyk vypilovat, abych byl schopen rozebrat kolo, abych patřil do jejich světa.

Nebylo to nepříjemné. Kola je zajímala, já do nich byl zapálený taky. To největší měrou smazávalo rozdíl mezi námi. Hltal jsem všechno. Povídali si o závodech a já jako houba vstřebával každé jejich slovo, dokud nebyla moje představivost naplněná až po okraj. V Nairobi se jezdil závod, který se, jak mi řekli, jmenoval Trust (Důvěra) a sponzorovala ho stejnojmenná společnost na výrobu kondomů. To znělo nádherně. Chytil jsem se té myšlenky a rozhodl se, že začnu jezdit na kole, abych se na ten závod připravil. Trust! Méně skákat, víc jezdit. Na Trust se jich budu vyptávat, protože byli starší a víc toho věděli a už se toho závodu zúčastnili. Chtěl jsem se k nim přidat. Chtěl jsem být jako oni. Jenže jsem jako oni nebyl a občas jsem se tam dole u nich dostával do složitých situací. Někdo mě třeba zastavil a řekl: „Tak dobře, dej mi svoje kolo."

Musel jsem vypadat jako měkota, ale stačilo udělat jeden krok a měl jsem po starostech.

„Proč bych ti měl dávat svoje kolo?" odpověděl jsem. Svahilsky.

Takže já byl ten vychrtlý *mzungu* s bicyklem, který mluví svahilsky. Nakonec si na mě zvykli.

Legenda o Davidu Kinjahovi. První záběr.

Byl to neobvyklý pohled, David Kinjah, člověk, jakého nepotkáte každý den. Vysoký keňský cyklista s dredy na hlavě a širokým úsměvem, který neměl ponětí o čase, velkorysá duše, jež uzavřela sňatek se vzpurným srdcem.

Vzpomínám si, kdy jsem ho potkal poprvé. Byl jsem s mámou na charitativním závodě Uvunbuzi. Bylo mi třináct, vlastně skoro čtrnáct.

Šlo o moji druhou akci, o několik měsíců předtím jsem jel závod Trust*. V keňských podmínkách šlo o velkou událost, zúčastnilo se možná tak sto závodníků včetně několika místních obyvatel na robustních Černých mambách (silniční kolo známé ve východní Africe). Já jel na svém horském kole Raleigh. Dokonce jsem za svoji účast dostal zdarma tričko. Máma znala pár amatérských cyklistů, převážně bělochů, kterým bylo kolem čtyřiceti a padesáti. Dvakrát nebo třikrát jsem si s nimi vyjel. Tohle byl jeden z těch dní.

Jezdci v trikotech keňského týmu a silniční závodníci byli tak daleko vepředu, že jsem je během celého toho závodu ani nezahlédl.

Přesto jsem najednou v mlhavém oparu na konci závodu spatřil Kinjaha. Zářící a svítivý v jasně barevné soupravě Lycra, na svém úzkém kole. S ním tam bylo ještě pár dalších chlapíků. Všichni na sobě měli trikoty keňské reprezentace. Viděl jsem, že jsou jiní. Roboti. Lidi, kteří berou kolo i sebe vážně. Profesionálové. Vypadali, jako by byli středem světa, vládci vesmíru.

Říká se, že máma přešla ke Kinjahovi a potichu se ho zeptala, jestli by mě něco nenaučil o kolech a cyklistice. Byl jsem hyperaktivní, měl jsem víc energie než rozumu. Obávala se, že jedno z nevázaných dobrodružství v mém životě špatně dopadne.

Kinjah souhlasil. Řekl, že ano.

Nemyslím si, že na mě Kinjaha upozorňovali ve smyslu, že by z něj mohl být cyklistický *ayah* či opatrovník. Spíš to bylo něco jako: „To je ten kluk, co dělá kapitána keňského nároďáku, a bylo by dobré si s ním popovídat."

Takže když jsem si s ním přišel promluvit, vykládal jsem o tom, jak si chci pořídit silniční kolo, a ptal se ho, jestli by nevěděl o něčem, co by bylo k mání za nízkou cenu. Tajně jsem doufal, že bude mít starý bicykl, který bych mohl používat, jenže vybavení byl nedostatek, dokonce i pro kapitána cyklistické reprezentace.

Pamatuju si, jak byl přístupný a přátelský, kladl mi otázky. Jak dlouho jezdím na kole? Která trasa mě nejvíc baví? Musel jsem se s ním bavit snad deset minut, nakonec řekl: „Poslouchej, nebydlíš zase tak daleko ode mě – pokud se chceš ukázat o víkendu, tak si spolu můžeme vyrazit na vyjížďku."

---

* Zrovna se mi podařilo dokončit závod Trust, přehnal jsem to. Moje máma mě ve svém nadšení chtěla podpořit a najela do mě autem. Přesvědčil jsem ji, že navzdory svým zraněním nemusím jít do nemocnice, poněvadž mě znepokojovalo, že by možná nebyla schopna mi to dopřát.

Vzal jsem si jeho telefonní číslo. Brzy jsem ho viděl znovu. A vídali jsme se často. Nevím, co si o mně řekli Kinjah s mámou a co se mnou měli v plánu, ale od toho momentu, kdy jsem Kinjaha potkal, byly druhotné věci jako osvojování si pravidel silničního provozu nebo nejlepšího způsobu, jak opravit prasklou duši. Chtěl jsem být s ním. Chtěl jsem s ním trávit na kole tolik času, že se moje molekuly a molekuly bicyklu spojily dohromady. Chtěl jsem mít stehna vypracovaná jako správný závodník. Čtyřhlavé svaly namakané jako žhnoucí písty pod štíhlým trupem a úzkou horní částí těla. Chtěl jsem sedět na svém kole a vypadat, jako bych se pro něj narodil. Chtěl jsem závodit. Chtěl jsem vyhrávat. Chtěl jsem dres keňského národního týmu. Chtěl jsem silniční kolo. Dokonce jsem možná uvažoval o dredech.

Byl jsem závodník a fascinovaný divák současně. Kinjah je o čtrnáct let starší než já. Rád jsem poslouchal, když vyprávěl o závodech, kterých se zúčastnil, o klucích, s nimiž jezdil a jak jezdil. O soustavných bojích se sprintery – „setřást" je při stoupáních, než vás stačí dohnat na rovině – to mi znělo jako epické thrillery. Až do roku 2002 jsem dokonce sám neviděl v televizi ani Tour de France. Tohle byl svět Kinjahů a já si sotva dovedl představit ještě něco za tím.

Kinjah závodil za Britské společenství národů. Dvakrát. Už jednou z Keni odešel a opustil svoji vesnici kvůli kariéře v Itálii. Podepsal smlouvu s malou stájí, která se jmenovala Index-Alexia Alluminio, což v té době byl tým kategorie Trade 2 (obdoba soutěže Pro Continental, která je o stupeň níž pod špičkovou úrovní World Tour). V jejich sestavě se našlo pár impozantních jezdců. Kinjah s nimi trénoval přes zimu a v přípravném kempu před prvním závodem sezony v kopcích zničil úplně každého. Opravdu jim ukázal, že je vrchař vyšlechtěný v nadmořské výšce našich milovaných Ngongských kopců. Jenže když se blížil první závod, sponzor se z nějakého důvodu rozhodl tým rozpustit. Došlo k něčemu na způsob vezmi si, co můžeš, každý popadl bicykl a vybavení ve snaze dosáhnout pro sebe jakýmkoli způsobem aspoň nějaké kompenzace. Kinjah zůstal v Itálii bez stáje, bez podpory a bez peněz.

Druhou polovinu života strávil tím, že opravoval kola a šťoural se v nich. V přípravném kempu vyčistil bicykl každému. Opravoval kola, a dokonce mechanikům ukázal některé triky. A tak, jakmile se tým rozpadl, získal na několik měsíců práci v továrně a montoval kola dohromady. Potom tam zůstal ještě šest měsíců a věnoval se stejné práci, ovšem nakonec byl nucen vrátit se s prázdnýma rukama. Nedosáhl žádného triumfu, o jakém

snil, ale přinejmenším tam byl. Uměl si užívat každého dne. Dovedl si jít za svým štěstím. V Itálii byl znám jako Černý lev.

Domů do Mai-a-Ihii, vesničky u Nairobi na předměstí, kde žijí Kikujové, se vrátil se spoustou historek. Máma mě nejdřív vzala do Mai-a-Ihii ke Kinjahovi na návštěvu. Pokud jde o lidi, byla barvoslepá, a to mi taky předala. Chtěla se tam i porozhlédnout. Tak nějak věděla, že se to místo stane mým druhým domovem.

Kinjah nás pozval na šálek čaje. Připravil sladký čaj s mlékem, který matka neměla moc ráda, černý čaj se skořicí, mlékem a asi dvanácti lžičkami cukru. To bylo typicky keňské.

Tehdy tvořila Kinjahův bejvák jedna velká místnost rozdělená na polovinu. Sezení na jedné straně, postel, sporák a kola na druhé. Neměl tam elektřinu. Vodu bral z velkého kulatého sudu, do nějž se vešlo 100 litrů. Otevřeli jste ho nahoře a byl tam džbán, jímž se nalévala voda do plastového umyvadla. Voda v umyvadle byla na mytí. Stejnou vodu, kterou ze sebe smyl prach a mýdlo, pak používal na oplachování svého bicyklu.

Dojít si na záchod, to byl zase jiný příběh. Na konci uličky, nejblíž k místu, kde bydlel Kinjah, stála řada malých plechových boudiček a asi ve čtyřech z nich byly toalety. Otevřeli jste dveře a byl tam kousek betonu podpírající stěnu kvůli stabilitě, abyste nespadli dovnitř. Tohle byl dobrý nápad, protože záchod neměl sedátko ani konstrukci, byla to jen díra v podlaze. Pro hosty měl Kinjah pochodeň, kterou si na tenhle výlet brali s sebou. Před odchodem jste po sobě museli uklidit papír. Trvalo mi pár návštěv, než jsem si zvykl na silný zápach z otevřené stoky.

Kinjah měl u sebe doma dveře pořád dokořán. Obklopil se bandou kamarádů z cyklistiky a stoupenci, kteří přicházeli a zase odcházeli. Pro místní kluky byl učitelem cyklistiky a vytvořili volný tým známý jako Safari Simbaz. Pobývali u Kinjaha, kdykoli potřebovali nebo chtěli, a odcházeli, když museli.

Nebylo tam nic spletitého ani hrozivého. Máma uměla rozpoznat, že Kinjah je dobrý člověk a že má dobrý vliv na ostatní. Nebezpečí z něj necítila vůbec. Když jsem v dalších letech neustále docházel do Kinjahova obydlí, vždycky mi strčila několik stovek šilinků (jenom něco přes libru) na pokrytí nákupu společných zásob na trhu jako příspěvek, že se tam můžu zdržovat.

Už v ten první den, strávený u přeslazeného čaje a v blízkosti muže, jenž závodil v Itálii, jsem si uvědomil, že pokaždé, kdy vstoupím do tohoto místa,

zažiju jiné dobrodružství. Nevěděl jsem, kam se vydáme. Nevěděl jsem, koho potkáme. Nebo co. Věděl jsem, že někdy ti dotyční dokonce ani nebudou mluvit svahilsky, natož anglicky. Spustili svým vlastním jazykem, takže jsem nerozuměl, co se povídalo. Šlo to jedním uchem dovnitř, druhým ven.

„No?“ řekl, jakmile se chystali odejít.

„Počítejte se mnou,“ odpověděl jsem.

K odkazu, který nám zanechala cestovka Flamingo Tours, patřila znalost všech tábořišť, jež Noz využíval pro turisty, kteří přijeli na safari. Kemp Masai Mara jsme si s mámou oblíbili. Náš život se změnil, ale to nebylo nic, na co bychom si ve spojitosti s Masai měli stěžovat.

„Přišli jste o dům? No, nám vzali půdu.“

Masajové jsou nomádi zvyklí kočovat se svým dobytkem, ovšem vlády v Tanzanii a Keni se dlouho snažily je obehnat plotem, držet je na jejich historických územích a vytvářet velkolepé národní parky, přes které cestovali. Masajové jsou zajímaví, vlídní lidé a na našich cestách do tábora Mara jsme s mámou často narazili na lidi z tohoto kmene, kteří se zastavili a povídali si s námi.

Z tohoto prostředí vyšli Rocky a Shandy. Když mi bylo třináct, navštívil jsem s mámou o pololetní přestávce tábor v Mara. Žilo tam pár dalších lidí, kteří moji mámu znali.

Nějací Masajové přišli a tvrdili, že jim velká krajta žere kozy. Kdybychom nešli a hada nesebrali, Masajové by ho zabili. Naštěstí Masajové narazili na ty pravé. Máma měla velké srdce a já dychtil po hadovi.

Vzali jsme velký pytel a vydali se hledat krajtu, která sežrala kozu. Přidalo se k nám ještě pár chlapů z tábora. Krajta, která spolkla kozu, ztrácí během trávení svoji dívčí figuru a netíhne k tomu, aby se na otevřeném prostranství odplazila někam daleko. Ten Masaj nám poradil, kde přibližně bychom mohli krajtu najít, na začátku buše, kde si krajta v díře udělala hnízdo. To se mělo nacházet jen asi deset minut jízdy od místa, kde ležela *manyatta*, masajská vesnice.

Krajta, která spolkla kozu, zrovna nebyla doma, ale nedlouho předtím přivedla na svět mláďata. Byly tam stovky malých hadů, jak venku, tak uvnitř díry. Pár mláďat se stihlo odplazit, aby se schovala, ale my byli rychlí a přinejmenším stovku jsme jich nasbírali do pytle. Asi z toho krajtičky

nebyly nadšené, jenže Masajové je neměli rádi. Jakmile vyrostly, mohly nám poděkovat.

Vzali jsme ta krajtí háďata do auta a odvezli pryč, do zalesněnější oblasti. Vypustili jsme je v místech, kde našly víc přirozené ochrany a kde měli draví ptáci, včetně hadilovů, orlů okrových, stejně jako mangusty, menší šanci spořádat je ke svačině. O pár dní později lidé z kempu ulovili krajtí matku a taky ji vypustili do lesa. Já si naproti tomu ponechal dvě háďata.

Vzal jsem je domů, jedno jsem pokřtil jako Rockyho, druhého jako Shandy. Byla to ta nejchytřejší jména, jaká jsem pro dvě krajty písmenkové mohl vymyslet. Obě měly hnědé a černé zbarvení, ale dokázal jsem je rozlišit, poněvadž Rocky měl tečky kolem očí, zatímco Shandy je měla o něco níž. Tahle informace mámu úplně nenadchla, byla však šťastná, že mám radost. Nikdy mi nepřipomínala, že s Rockym a Shandy jsem se poprvé setkal v době, kdy jejich máma byla pryč a trávila celou kozu. Nebo že Rocky a Shandy můžou časem dostat chuť na vyhublého teenagera.

Krajty Rocky a Shandy měřily každá asi třicet centimetrů a jejich prvním domovem mimo jejich přirozené prostředí se stalo jedno z opuštěných akvárií mého bratra. Ze začátku tam žily na koberci z novin, s několika kameny a několika pohozenými větvemi k tomu, ovšem nakonec jsme sehnali někoho, kdo jim postavil jejich vlastní bejvák. Tohle terárium bylo o něco prostornější, možná sto padesát nebo sto osmdesát centimetrů dlouhé, sto třicet široké a sto třicet centimetrů vysoké. Byla to masivní dřevěná konstrukce zakrytá nahoře síťovým pletivem a s prosklenou stěnou zepředu.

Jejich domeček stál venku na verandě, usazený na několika kamenech tak, aby se nedotýkal země a nevsakoval vodu. V té době jsme bydleli v Langatě v chatce na pozemku u mnohem většího domu, který jsme hlídali. K hlavní rezidenci patřila rozlehlá, dobře udržovaná zahrada s pávy, kteří se po ní volně potulovali. Nejsem si jistý, zda jsem někdy přemýšlel o možných komplikacích, kdyby se Rockymu nebo Shandy podařilo utéct. Pro žádnou z krajt by však nebylo dobré, kdyby jednu z nich našli, jak do sebe souká páva.

Pro sebe jsme měli vlastní kousek zahrady, oddělený od velkého domu. Rockyho se Shandy jsem hýčkal. Měl jsem plastový poklop a ten jsem pokládal na pletivo, aby háďata nezmokla, kdyby začalo pršet. V pohoří Ngong jsem během procházky s matkou našel ve vyschlém říčním korytě pár hezkých kousků plaveného dřeva a umístil ho do hadí klece, aby se po něm

mohli plazit. Měli tam taky velkou nádržku s vodou. Krajty mají vodu rády a bavilo je v ní plavat nebo se do ní jen namáčet. Měly všechny vymoženosti a obecně lepší životní styl, než jsme měli já s matkou.

S oblibou jsem lidem vyprávěl, a obzvlášť Keňanům, že moje krajty Rocky a Shandy se přes noc můžou volně plazit po celém domě, a potom se nad ránem vrátit do své klece. Byla to naprostá lež, ale viděl jsem, jak lidé poslouchají s vyvalenýma očima a myslí si: „Panečku, tomu klukovi hlídají majetek hadi." Krajty nedávají najevo žádné city ani vám nedoběhnou pro klacek, ale jsou schopny to vynahradit, zejména tu je faktor novosti. Nikdo, koho jsem znal, nevlastnil dvě krajty. Ve skutečnosti nikdo, koho jsem znal, neměl žádnou krajtu. Jakmile jsem šel do místního supermarketu, bral jsem Rockyho a Shandy s sebou. Nebyly ještě úplně dospělé. Ale to jsem nebyl ani já. Při pouhém pohledu na nás začínali někteří lidé šílet.

Rocky byl mým oblíbencem. Mírný a uvolněný, jak krajty dovedou být, a já ho mohl držet bez problémů. Shandy byla přesný opak. Náladová a mnohem hůř zvladatelná. Ani jedna z krajt neměla moc času na mou mámu. Když byly v domě, seděly se mnou na pohovce a máma vešla dovnitř, nelíbilo se jim to. Zřejmě z ní cítily strach nebo cigaretové aroma, a když se přiblížila na pár metrů, útočily na ni. Naštěstí se nikdy nedostaly natolik blízko, aby ji mohly chytit, a jakmile máma z místnosti odešla, zase se uklidnily. Nevím, čím to bylo, že mámu neměly rády. Všichni si o ní vždycky mysleli, jak je skvělá.

Nedlouho poté, co jsem si přivezl Rockyho se Shandy, jsem odjel na prázdniny do Jižní Afriky, abych se mohl potkat s Nozem. Od té doby, co Noz odešel z Keni, se situace nás všech uklidnila, přestože on stále ještě zápolil s budováním svého nového byznysu na pořádání konferencí. Do Jižní Afriky jsem cestoval jednou do roka, abych ho mohl vidět. Rozlehlá metropole Johannesburg mě ohromila: nákupní střediska, kina, pasáže a obchody s cukrovinkami. Tyhle výlety byly fajn, ale vždycky taky bylo skvělé vrátit se domů.

Dny, kdy jsem chodil do školy Banda, se brzy měly chýlit ke konci, bylo mi třináct a nebylo pochyb, že půjdu ve stopách svých bratrů a začnu navštěvovat školu v anglickém Rugby. Máma s Nozem o tom přemýšleli víc než já. Jednoho večera v Johannesburgu jsme já, Noz a jeho partnerka Jen byli na jídle v malé restauraci, načež Noz nadhodil tohle téma. Byl to důležitý rozhovor.

„Do školy budeš chodit tady."

Objevily se slzy. Možná by bylo lepší, kdyby na to nešel tak zhurta a pokusil se trochu té slámy utlouct. Doma v Nairobi máma v tu dobu pracovala v ordinaci. Měla pravidelnou klientelu, finančně jsme si vedli obstojně a život v Keni jsem miloval. Návštěvy Johannesburgu byly vždycky velmi zábavné a pokaždé představovaly něco trochu jiného, jenže doma bylo doma. Tohle byl konec světa, který mi zvěstovali v útulné restauraci. Opusť všechno, co znáš. Ponech matku s Rockym a Shandy jejich osudu. A obráceně. Řekni sbohem všem svým kamarádům.

Děti z Banda School obvykle přecházely na střední školu na ulici v Langatě zvanou Hillcrest a většina mých kamarádů tam taky směřovala. Jenom opravdu bystří studenti nebo ti, kteří měli zazobané rodiče, šli na prestižní internátní školy ve Spojeném království. Jenže tohle byl životní fakt: vzdělání na Hillcrestu stálo třikrát nebo čtyřikrát víc, než by stála odpovídající školní praxe v Jižní Africe. Onoho večera mi nebylo předloženo moc rozmanité menu, z něhož jsem mohl vybírat, jak dál naložit se svým životem. Nozovo podnikání rostlo pomalu, to bylo zřejmé. Všechno pořád řídili z domova z jediného telefonu, a přestože si přišli na nějaký příjem, nedosahoval takové úrovně, aby stačil na školu v Rugby. Dokonce to nebylo dost ani pro Hillcrest.

Byl jsem z toho docela v šoku, ale přizpůsobil jsem se a šel na školu v Jižní Africe. Nebyla to moje volba, poněvadž jsem žádnou volbu ani neměl.

Máma měla velký strach. No, měla dva důvody se bát. Já měl odejít, Rocky a Shandy zůstat. Až bych se odstěhoval do Jižní Afriky, ty dvě dospívající krajty by nemohly jít se mnou. Snažil jsem se ji uklidnit slovy, že Rocky a Shandy nepotřebují žádnou zvláštní péči, opravdu ne. Když každé z nich předhodí jednou do měsíce živého králíka, budou v pohodě.

Krajty písmenkové nejsou pro každého, přestože samy o sobě nejsou moc náročné. V keňském okrese Malindi jednou ředitel farmy šlápl na krajtu písmenkovou a poté, co s ní hodinu marně zápolil, vyšplhal před ní na strom. A zatímco tam visel a čekal, až se had vyčerpá k smrti, podařilo se mu mobilem vyhlásit poplach. Vesničané a policie ho pak mohli osvobodit. Hada chytili, jenže následující den prchl.

Rada: když na vás zaútočí ani ne půlmetrová krajta (jižní poddruhy jako Rocky a Shandy víc nevyrostou, ačkoli jiné krajty písmenkové se ve stejném stáří dovedou natáhnout do délky přes šedesát centimetrů) a snaží

se kolem vás obtočit, jediné, co vám zbývá, je pokusit se uchopit její hlavu a držet ocas. Jakmile jednou máte oba konce v rukou, můžete začít s odvíjením hada v opačném směru, než v jakém se kolem vás omotal. Tohle však zrovna nebyla ta správná rada, jakou jsem chtěl předat své matce, když jsem mířil na střední školu.

Rocky a Shandy mě kously několikrát. Jako jejich chovatel jsem jim musel často zkontrolovat tlamy kvůli špíně. Tohle je u hadů obecný problém a nečistota může způsobit zánět na pysku. Abych tomu předešel, pokládal jsem na podlážku jejich klece noviny, ale zároveň jsem jim musel čas od času roztáhnout tlamu, vzít párátko nebo malý klacík a odstranit špínu, která by mohla způsobit problémy. Mých dentistických služeb si vůbec nevážily. Krajty Rocky a Shandy mi kolikrát vyklouzly, načež se ozval hrozivý, trhavý zvuk, jak rozpáraly moje tělo. Účinek byl velmi silný, cítil jsem se, jako by mě někdo praštil. Jakmile se had vzdálil, zaslechl jsem další trhavé zvuky, tekla mi krev a na těle jsem měl dočasné tetování otisku jejich zubů. Naštěstí nebyla tahle kousnutí jedovatá a rychle se hojila.

Byl květen a blížila se doba, kdy jsem měl odejít do Jižní Afriky. Bylo mi čtrnáct, Rocky a Shandy dorostly do metru délky. Nebylo to nic obrovského, ale pořád to stačilo, aby s radostí spořádaly živou krysu. Napřed jsem jim dával myši. Místní chov. Postavil jsem malou klícku a koupil rodinku bílých myšek, která pocházela z laboratoře v Nairobi. Začínal jsem se třemi nebo čtyřmi kousky, během pár měsíců jich však po kleci pobíhalo dvacet nebo třicet.

Hlodavci se množili tak rychle, že jsem byl schopen krmit a hojně zásobovat myší stravou Rockyho se Shandy, jenže hadům tahle skromná dieta brzy nevyhnutelně přestala stačit. Snědli myš a boule na jejich břichu už nebyly ani vidět. Nastal čas přejít na krysy. V tomhle případě už možnost domácího chovu nepřipadala v úvahu, a tak jsem si na ně pořídil pasti.

Je zajímavé, že hadi nejedí nic v mrtvém stavu. Tenhle způsob jejich hygieny je zcela vědomý. Mrtvou krysu považují za naprosto nepoživatelnou, kvůli bakteriím a z hlediska čerstvosti. To byl taky důvod, proč Rocky a Shandy nelákalo nic, co už bylo předtím zabito. Děkujeme pěkně, ale tohle si nedáme. A tak pasti na krysy nesměly být smrtící. Ubohý hlodavec zamířil k násypce a nechal se chytit. Potom jsem přišel a pustil krysu do klece s krajtami. To mohlo být ošidné, obzvlášť kdybych oba hady vyrušil tím, že bych se najednou zvedl a odešel hned, jak zabili svoji večeři. Pokud mě někdo chtěl k telefonu nebo mi volala máma, stávalo se, že nechaly

krysu být, ještě než ji snědly. Odvrátily se od ní jako dítě, které odmítá jíst zeleninu.

Rád jsem zaváděl novinky. Chytání krys vyžadovalo nějaký čas, takže když některá z krajt maso odmítla, protože ji někdo vyrušil, bylo to nesmírně frustrující. Vymyslel jsem řešení, které mi zprvu připadalo jako docela dobrý nápad. Začal jsem experimentovat s tím, že jsem strčil mrtvé krysy do trouby a znovu je ohřál. Potom jsem vzal ohřátou krysu, pohupoval jí před Rockym a Shandy, abych je navnadil a donutil je po ní znovu skočit. Počet případů, kdy mě při tom škádlení kously, byl značný. Na druhou stranu, kdo by se jen tak zbavoval krysy, jejíž chycení mu trvalo celý týden?

Tohle byly aktivity, které jsem coby třináctiletý kluk miloval. Ale když jsem odcházel z domova, na matku by toho bylo příliš. Už jsem dovedl pochopit, proč bratr unesl mého králíka. Jeremy přece musel nakrmit svoji krajtu. V jedné fázi během těchhle kočovných let, kdy jsme s mámou hlídali domy v Karenu a Langatě, jsme dohlíželi na dva opuštěné domy. Bydleli jsme v chatě, zatímco moji prarodiče žili v hlavní budově. Chata stála naproti mateřské škole, kde chovali králíky na hraní jako domácí mazlíčky.

Zřejmě tušíte, co následovalo. Králíci nemohli nic tušit. Ve dnech, když mi skončila škola a koneckonců i děti ze školky odešly domů, projížděl jsem se kolem na bicyklu. Zaprvé mě bavilo provádět různé skopičiny na jejich hřišti, kde měli taky rampy. Zadruhé mateřská škola mi sloužila jako jakási takeaway restaurace s jídlem přes ulici. Když byly Rocky a Shandy ještě malé, sem tam jsem si odskočil ke kleci s králíčky a jednoho nebo dva si odnesl v kapse domů.

Už jsem dospělý, ale pořád se cítím provinile. Malé děti přišly následující den do školky a králíčci, se kterými si hrály, byli pryč. I pro mě bylo velmi těžké krmit Rockyho a Shandy králíky, protože zejména když je hadi chytili a začali omotávat, vycházel z nich hlasitý, pronikavý jekot. Cítil jsem nutkání zasáhnout a zastavit to. Ale krajty musely jíst a já za to zodpovídal.

Když jsem odešel do Jižní Afriky, životnost králíčků z mateřské školy v našem sousedství záhadně vzrostla. Nevěděl jsem, jak bude máma krmit Rockyho se Shandy, ale byl jsem si jistý, že se nebude vkrádat do školky s oběma kapsami prázdnými.

4

Rok předtím, než jsem měl skončit v Bandě, jsem strávil prázdniny s Nozem návštěvami mých potenciálních škol v Jižní Africe. Většinou jsme se byli podívat na internátní ústavy. Nakonec jsme se domluvili v St. Andrew´s v Bloemfonteinu.

Bylo to těžké. Na to, abych začínal, jsem přišel v divnou dobu. Anglický školský systém, kterým se řídí v Keni, kolidoval s jihoafrickým školním kalendářem, takže do Bloemfonteinu jsem přišel v polovině školního roku a uprostřed zimy. Připadal jsem si zvláštně, jako nějaký neumětel. Ještě podstatnější bylo, že mi pořád byla zima, úplně jsem mrzl. Měl jsem jednu prošívanou peřinu a jeden svetřík. Všechno mi dávalo hrozně zabrat. Byl jsem tak vytržený ze svého pohodlí, že jsem si začal připadat zmatený a dezorientovaný. Ve škole platila velmi přísná pravidla, samí kluci a převážně Afrikánci. Byla nadšeně křesťanská. Každé ráno jsme měli bohoslužbu a mnozí žáci pocházeli z nábožensky založených rodin. Celkový dojem z toho místa kolísal někde mezi vojenskou akademií a klášterem.

Šaty jsme si museli ukládat do skříní přísně stanoveným způsobem, do košil jsme museli vkládat list papíru a pak košili složit podle určitého vzoru. Naše košile pak vypadaly uhlazeně a nepomačkaně, což byl chytrý fígl, ale já coby teenager chovající krajty a eskamotér na kole jsem o to nejevil valný zájem. Všechno se muselo provádět pečlivě.

V malé místnůstce jsme byli po dvou, což pro mě znamenalo kulturní šok. Ubytovali mě s chlapcem, který se jmenoval Clinton Foster. Pocházel z Botswany, což mě potěšilo, protože taky nebyl z Jižní Afriky. Na škole studoval déle než já, přišel tam ve správnou roční dobu a ukázal mi, co a jak.

Dohromady jsme tam byli odjinud čtyři: já, Clinton, Mark Dunne ze Zimbabwe a ještě jeden hoch, další Zimbabwan. Zařadili nás do zvláštní třídy, aby nás naučili afrikánsky. Cílem bylo připravit nás do čtyř nebo pěti let ke složení některých zkoušek. To zase bylo těžké, ale přinejmenším bylo snadné najít pomoc ve škole plné afrikánských mluvčích.

Náš učitel matematiky byl starý Afrikánec a k mému úžasu nedokázal anglicky říct víc než dvě věty. Matiku jsem se tedy učil v afrikánštině a měl jsem toho až nad hlavu. Matematika pořád patřila k mým oblíbeným

předmětům; vždycky jsem se cítil víc doma ve společnosti čísel než slov. Jednoho dne učitel při hodině matiky něco zuřivě křičel v afrikánštině a já byl úplně ztracený. Otočil jsem se, abych se jen zeptal někoho za sebou, co vlastně povídá, ale všichni si něco zběsile zapisovali a já nevěděl, která bije. Učitel se rozhlédl a viděl mě, jak mluvím. Popadl jeden z těch starých, zatvrdlých hadrů na mytí tabule a hodil mi ho přímo na hlavu. O kousek mě však minul a trefil chudáka kluka, kterého jsem předtím požádal o pomoc.

Někteří učitelé byli velmi vynalézaví. Jeden z nich měl rákosku, které vymyslel i přezdívku. Říkalo se tomu Poppytoll. Nevěděl jsem, co to znamená, pravděpodobně to však bylo něco nápaditého o vašem zadku, který měl být váš „poppy“ a „toll“ ve smyslu placení poplatku. Ale nevěděl jsem to přesně, ani se o to nestaral.

Byli jsme malá škola, na níž studovalo jen pár stovek žáků, ale každé ráno jsme se ukazovali světu s modrou kravatou, v modrém saku a se slamáky na hlavě. To byl afrikánský styl s nádechem Anglie.

Nejhůř jsem si zvykal na těžkou námahu. Dvakrát týdně jsme po škole a o víkendech měli na koleji inspekci. Museli jsme si vzít veškeré korunovační klenoty, tedy blejzr, slamák a vázanku. Pak jsme se museli postavit každý před dveře a čekat, až nás sejmou. Platila přísná pravidla. Nesměli jsme vylézt z postele a nechat na ní ležet přikrývku ani polštář. Hříšníci! Polštář a peřinu jsme museli složit a nahradit dekou, která musela být bez poskvrnky a naprosto uhlazená. Jakýkoli záhyb či nerovnost se považovaly za rouhání před Bohem. Rohy jsme museli složit zvláštním způsobem, jako se to dělá v nemocnicích – okraje byly tak ostré a stlačené, že jste si o ně mohli pořezat prsty. Bylo zřejmé, že kdybychom začali krvácet, nezbylo by nám nic jiného než vystrčit prsty z okna. A ukázat nějaké obscénní gesto. Potom jsme museli složit perfektní véčko a ustlat deku hezky pod matraci, takže vypadala ultra upraveně. Nikdy v životě jsem něco takového nedělal. Prefekti přišli do pokoje, rozhlédli se a odtáhli postel, jestli pod ní nezůstal prach. Prach se mohl objevit všude, od oken po podlahu a oni ho našli, přestože jsme předtím vytírali, zametali a panikařili. Neměli jsme dost času, abychom pokoj pořádně uklidili, probíhalo to ve spěchu a hekticky a naše srdce bušila strachem jako šílená. Prefekti nás děsili. Svoji práci milovali. Procházeli se po pokoji jako soudní znalci, slídili v rozích, přejížděli prsty po podlahových lištách. Jakmile na jejich prstech zůstala jakákoli tmavá nečistota nebo prach, měli jsme problém.

Prefekt náš pokoj zpřeházel, kdykoli se mu zachtělo. Vyházel nám věci ze skříní, zmačkal všechen papír na košile, a dokonce obrátil postele vzhůru nohama. Potom zase klidně vyšel ven.

„Dobrá. Další inspekce za půl hodiny. Takže to koukejte uklidit."

Aby toho tlaku a napětí nebylo dost, stál jsem přede dveřmi a modlil se, aby se nestalo, že objeví moji skrýš, ve které jsem měl zastrčené tajné zásoby – bonbony, čokoládu a sušenky, které jsem si nakoupil při své poslední návštěvě doma. Na dně mé šatní skříně byla deska, kterou jsem odšrouboval a pod ni schoval svoji úrodu. Kdyby prefekti můj úkryt odhalili, obsah by „konfiskovali" (a později sežrali). My mladí jsme taky coby děvčata pro všechno museli uklízet pokoje starších studentů. Já jsem takhle sloužil jednomu prefektovi, ale rotovali jsme dva nebo tři a střídali se.

Jestliže byly cimry špinavé, nebo jsme se večer po zhasnutí chovali hlučně, dávali nám taky pořádně zabrat. Prefekti nás klidně v sobotu nebo neděli ráno vytáhli někam ven, podle toho, kde se měl příslušný „sport" provozovat. Jeden prefekt se od nás jednou nechal vynést s gaučem ven na ragbyové hřiště, aby si v něm mohl hovět a přitom nás sledovat. Ze svého trůnu nám pak nařídil, abychom běhali a dělali kliky, stejně jako ty mučivé dřepy, při nichž jsme se museli skrčit téměř do sedu tak, abychom tělo a stehna drželi v pravém úhlu. Ruce jsme měli předpažené a v takto skrčené poloze jsme museli vydržet asi tak pět minut, což nám přinášelo velké utrpení a trýzeň. Třásli jsme se při tom, prefekt nás však obešel a položil nám na ruce hůlku, abychom je měli stále natažené.

Jelikož nám bylo jen čtrnáct let, nebylo tak těžké nás zlomit a rozplakat. Pár mých spolužáků s nadváhou nezvládalo ta cvičení vůbec, ale kdyby s nimi někdo přestal, celá skupina musela začít znovu. Takhle se to bralo.

Bylo to hrozné, navíc z chlapců, kteří nebyli tak fyzicky zdatní, se stali nepřátelé. Jakmile při cvičení zkolabovali, někteří z mých spolužáků po nich prostě vystartovali. Prali jsme se a některým mým kamarádům to způsobovalo hluboké trauma. Já měl štěstí, že jsem byl v dobré kondici, takže jsem příliš nepřitahoval pozornost.

Tvrdá práce byla nejhorší, ale našly se ještě další věci, o nichž se propagační letáky nezmiňovaly. Pokud se někdo kdykoli opozdil, nevyhnutelně následoval trest. Většinou nás nechali o víkendech od desíti hodin ráno do čtyř odpoledne stát na nádvoří nebo před kaplí. Ať pálilo slunce, nebo lilo, museli jsme stát zpříma a nehybně, jako postavy v Pompejích. Žít takhle ze dne na den byl boj – ale já byl rozhodnutý přežít.

Přestože byl Bloemfontein tvrdý a osamělý, ta zkušenost mě něco naučila. Když je všechno špatné, dovede si člověk poradit nejlíp sám. A já jsem našel vlastní způsoby, jak si užívat. Jakmile se Nozovo podnikání začalo vzmáhat, koupil jsem si senzační kolo a po nějakých šesti měsících, během nichž jsem poznal, jak to chodí, jsem si ho vzal do Bloemfonteinu. Jiné děti měly normální kola, ale já nepotřeboval nic jiného než freestylový bicykl, na kterém se dalo pořádně vyblbnout. Dalo se s ním vyskočit docela vysoko a vidlice se neohnuly, bez ohledu na to, jak tvrdý byl náraz o zem. Rád jsem na tom bicyklu prováděl různé triky, točil se dokola a předváděl se jízdou na jednom kole. Umožňovalo mi to vytvořit si vlastní svět, do kterého jsem mohl utíkat. Závodění přišlo později, ale v Bloemfonteinu mi bicykl posloužil k různým účelům. St. Andrew's byla smíšená škola a studovali na ní internátní žáci jako my a externí žáci, které každý večer a o víkendech pouštěli domů. Kolo se stalo mou cestovní doložkou za svobodou, protože jsem ho mohl využívat k návštěvám svých kamarádů, kteří do školy jen docházeli. Víkendová odpoledne jsem trávil u kamaráda doma, hráli jsme počítačové hry nebo se dívali na televizi, dokud jsem se nemusel vrátit na večerní nástup.

Byla to naše první společná jízda.

„Víš," řekl mi později, „vypadáš na kole docela dobře. Jako příroďák. Určitě jsi do toho zapálený a máš chuť se zlepšovat. Proč si s námi nepřijdeš zatrénovat?"

Žral jsem ho, okamžitě mě to povzbudilo. Byla to dávka opravdového nadšení.

„Vážně?"

Kinjah řekl, že mám přirozené nadání. Byl to profík. Musel vědět, co říká.

Později si ze mě utahovali kvůli mým loktům. Při jízdě jsem je míval tak doširoka roztažené, že to vypadalo, jako bych měl začít mávat rukama a vzletět, jenže to jsem v té době ještě nevěděl. Cyklistika mě pohltila, nadobro, naprosto, navždy tak, jak bych to ani nečekal. I s navijákem.

A takhle přesně to začalo. Napřed mě máma párkrát vzala autem ke Kinjahovi a večer mě zase odvezla. Potom přišla chvíle, kdy pravil: „Proč tady prostě nepřespíš, abychom ráno mohli vstát a pokračovat zase v tom samém?"

Později to dospělo do stadia, kdy máma zavolala, že se pro mě zastaví, a já se jen otočil na Kinjaha a povídám: „Ale zítra chceme dělat tohle a tohle a nesmíme to vypustit…"

Podíval jsem se na něj a on řekl: „Jo, jasně. Tohle a tohle."

A máma, která se nenechala obalamutit a pochopila, o co jde, se jen usmála a odpověděla: „O.K., O.K."

Tak to pokračovalo dál. Poprvé jsme si vyrazili společně na kolech v době, kdy jsem se vrátil z Jižní Afriky na školní prázdniny domů. Byl jsem se dvakrát projet s Kinjahem a dalšími kluky. Později to rostlo a rostlo, až jsem v jeho plechové chajdě a s naším týmem trávil pořád víc času, jakmile jsem se ukázal doma. Strašně nás to bavilo, ráno jsme vyrazili navštívit jednoho Kinjahova příbuzného a zůstali u něj na oběd. Potkali jsme se taky se zbytkem rodiny, k obědu si dali nějaké *ugali* a *sukuma wiki* a potom se otočili a jeli domů. Při některých vyjížďkách jsme našlapali třeba 200 kilometrů, což představovalo osm hodin v sedle s jedinou zastávkou na jídlo v polovině cesty. Jakmile jsme se vrátili, dostala se na řadu druhá strana Kinjahova života – opravoval kola, aby se uživil. Místní zákazníci přinášeli svoje bicykly a on nás často nechal, abychom mu pomáhali, a učil nás, jak kola spravovat.

Tohle bylo vzdělávání a úroveň kvalifikace daleko přesahující cokoli, co jsem do té doby poznal. Stejně jako tenkrát na tržišti, kde jsem sledoval při práci místní mechaniky, neměl ani Kinjah tolik peněz, aby mohl zaplatit nákladné opravy, a i kdyby si to dovolit mohl, bylo nepravděpodobné, že by v místním obchodě s bicykly sehnal náhradní součástky, jaké potřeboval. Nemohl například jen tak koupit a namontovat novou přehazovačku. Místo toho potřebný díl vyrobil tak, že opracoval kousky kovu a šikovně je pak přidělal na kolo. A najednou to fungovalo.

Když mi bylo šestnáct let, začal jsem trénovat během školního roku taky v Jižní Africe. Do svého pokoje na škole jsem si obstaral sadu válců – byly součástí vybavení pro trénink pod střechou – a trávil na nich celé hodiny. Taky jsem se vydával na kratší tréninkové jízdy, škola mi musela začít tolerovat, že jsem opouštěl její půdu, a o sobotách a nedělích jsem dokonce zkoušel podnikat delší vyjížďky, které obvykle trvaly pět nebo šest hodin. Když jsem se vrátil do Keni ke Kinjahovi, mohl jsem si otestovat, jaký jsem udělal pokrok, podle toho, jak jsem se umístil ve skupině. Měl skvělou schopnost přesně posoudit, na jaké úrovni se váš výkon pohybuje a jaký máte práh bolesti. Věděl, jak vás dostat na absolutní hranici možností a jak se tam udržet, ale zároveň předváděl, že vás v jakékoli chvíli dokáže „setřást" nebo se nechat vést.

Kinjah řekl, že jsem dobrý v tom, jak dokážu snášet utrpení. Možná, že mě utužila tvrdá práce v Bloemfonteinu, která z chlapců dělala chlapy a vyklepané trpitele měnila ve stoicky klidné povahy.

Doma se Shandy nikdy nesrovnala tak, jako se to povedlo Rockymu. Poté, co jsem se přestěhoval do St. Andrew´s, byla pořád velmi agresivní a mé matce neustále znepříjemňovala život. Oba hadi taky vyrostli. Ve své poslední kleci měli postavenou malou dřevěnou konstrukci ve tvaru osmiúhelníku s víkem nahoře a úzkým vchodem z přední strany. Bylo to jejich doupě uvnitř klece, když přes den potřebovali trochu tmy; krajty se rády schovávají před čímkoli. Nicméně byly už tak velké, že se do tak stísněného brlohu vešla najednou jenom jedna. A jelikož to byli hadi, nemělo smysl jim vypisovat časový rozpis, kdy se v doupěti mají prostřídat.

Zatímco jsem byl pryč z domu, věděl jsem, že kdyby jejich klec uklízel někdo jiný, musel by pravidelně riskovat svoje končetiny, aby Rockyho se Shandy z pelechu vytáhl. Naše *ayah* Anna v té době zaujala jasný postoj. Žádných hadů se nedotkne. Totéž prohlásil zahradník. Takže za téhle konstelace padla volba na moji nebohou matku.

Před svým odchodem jsem se snažil jí vštípit dobrý způsob, jak postupovat při evakuaci hadů.

„Mami, stačí jenom vzít kuchyňský hadřík, omotat ho krajtě kolem hlavy, vytáhnout ji za ocas a je to. Ty to zvládneš."

Vždycky jsem to tak dělal, když jsem některou z nich vyndával a všiml si, že není v dobrém rozmaru. Hadřík kolem hlavy a okamžitě se zklidnila. Škoda, že to tak nefungovalo na prefekty.

Anniny výhrady byly pochopitelné, to jistě. Rocky jednou zmizel z domu v Karenu, kde jsme bydleli. Byl to barák s hustou vegetací a lesem na konci zahrady. Myslel jsem si, že tam někde bude. Uběhly tři týdny a nikde po něm nebylo ani památky, až jednoho dne Anna v domě vařila jídlo a jedinou další osobou, která s ní zůstala v domě, byla moje matka. Ve stropě jsme měli něco na způsob odvětrání, vývod poháněný motorkem, který vytvářel díru. Nevím, k čemu tam přesně došlo, nicméně Anna se otočila a spatřila Rockyho, jak visí hlavou dolů z otvoru do kuchyně – přesně ve výši jejích očí. Zavadila přímo o něj. Annin strašlivý vřískot musel být slyšet až do severní Afriky. Moje matka si myslela, že ji někdo zavraždil nebo unesl.